

INTEGRALE STADSDEELBESCHRIJVING

CENTRUM

2002/2003

OKTOBER 2002

Inhoud

1. Doel en functie integrale gebiedsbeschrijving

2. Leeswijzer

3. Profiel van het stadsdeel

3.1 Centrum

3.2 Korte karakteristiek van de wijken

3.2.1 Archipelbuurt / Willemspark

3.2.2 Zeeheldenkwartier

3.2.3 Stationsbuurt

3.2.4 Oude Centrum

3.2.5 Kortenbos

3.2.6 Rivierenbuurt / Uilebomen

3.2.7 Voorhout

3.2.8 Schilderswijk

3.2.9 Transvaal

4. Het stadsdeel in cijfers

4.1 Demografische gegevens

4.2 Sociale gegevens

4.3 Onderwijs

4.4 Veiligheid en handhaving

4.5 Woningvoorraad en Woningmarktontwikkeling

4.6 Grondgebruik

4.7 Voorzieningen

4.8 Bedrijven

4.9 Achterstandscores

4.10 Stemgedrag

5. Actuele analyses per beleidsveld

5.1 Economie

5.1.1 Winkelstructuur binnenstad

5.1.2 Samenstelling van het winkelaanbod

5.1.3 Koopkrachtbinding en economisch functioneren

5.1.4 Samenvatting

5.1.5 Winkelstructuur buiten de binnenstad

5.2 Leefbaarheid

5.2.1 Leefbaarheid en toezicht

5.2.2 Verkeer en mobiliteit

5.3 Veiligheid en handhaving

5.3.1 Bureau Jan Hendrikstraat

5.3.2 Bureau De Heemstraat

- 5.3.3 Bureau Hoefkade
- 5.3.4 Bureau Karnebeek
- 5.4 Woningvoorraad en woningmarktontwikkeling
  - 5.3.1 Investeringsgebieden
- 5.5 Welzijn in de Schilderswijk
  - 5.5.1 Kinderen (0 - 6 jarigen)
  - 5.5.2 Jeugdigen (7 - 12 jarigen)
  - 5.5.3 Jongeren (13 - 20 jarigen)
  - 5.5.4 Volwassenen (21- 55 jarigen)
  - 5.5.5 Ouderen (56 jaar en ouder)
  - 5.5.6 Aandachtspunten Welzijnswerk Schilderswijk
- 5.6 Welzijn in de overige wijken van stadsdeel Centrum
  - 5.6.1 De welzijnsaccommodaties
  - 5.6.2 Kinderen (0 - 6 jarigen)
  - 5.6.3 Jeugdigen (7 - 12 jarigen)
  - 5.6.4 Jongeren (13 - 20 jarigen)
  - 5.6.5 Volwassenen (21- 55 jarigen)
  - 5.6.6 Ouderen (56 jaar en ouder)

6. Definities

1. Doel en functie integrale stadsdeelbeschrijving

De Integrale Stadsdeelbeschrijvingen (ISB) geven een beeld van een stadsdeel aan de hand van cijfermatige gegevens, feitelijke beschrijvingen en kwalitatieve beoordelingen. Gemeentelijke diensten en de politie gebruiken dit document als referentiekader bij het opstellen van hun stadsdeel- en jaarwerkplannen.

Een ISB geeft inzicht in de structuur van het stadsdeel wat betreft de bevolkings-samenstelling, woningvoorraad, verkeer, winkelbestand, voorzieningen en andere vitale aspecten. Daarnaast staan de actuele en structurele problemen beschreven op het niveau van het stadsdeel als geheel en in de afzonderlijke wijken en buurten. Hierbij wordt tevens een indicatie gegeven van de prioriteiten die bij voorrang aandacht verdienen in de jaarwerkplannen.

Een puur zakelijke beschrijving volstaat niet. De feiten moeten geduid worden. Bewoners, ondernemers en professionele werkers hebben hun opvattingen over wat er in de wijken speelt en gebeuren moet. Een ISB heeft een belangrijke communicatieve functie. Belangengroepen, dienstverleners en anderen kunnen hun commentaar geven op de feiten.

2. Leeswijzer

De standaardopbouw van een Integrale StadsdeelBeschrijving (ISB) is als volgt:

- Hoofdstuk 3 schetst de karakteristieken van het stadsdeel als geheel en van de afzonderlijke wijken. Globaal wordt ingegaan op de verschillen tussen wijken. Meer kwantitatieve gegevens hierover staan in hoofdstuk 4.
- Hoofdstuk 4 bestaat uit cijfermateriaal, concrete gegevens en kenmerken in de vorm van tabellen. Als dat mogelijk en relevant is, zijn de tabellen opgesplitst naar buurt- of wijkniveau.
- Hoofdstuk 5 gaat in op de actuele ontwikkelingen op de belangrijkste vijf beleidsvelden.

C Hoofdstuk 6 bevat toelichtingen op en definities van de grootheden in de tabellen uit hoofdstuk 4. In alle stadsdeelbeschrijvingen hebben de hoofdstukken 3 en 4 eenzelfde indeling. Hoofdstuk 5 kan per stadsdeel een andere invulling krijgen. De hoofd-thema's blijven echter wel: Economie, Leefbaarheid, Veiligheid & Handhaving, Woningvoorraad en Welzijn. De onderverdeling in subparagrafen hangt van de situatie in het betreffende stadsdeel af en van de vraagstukken die er actueel zijn.

3. Profiel van het stadsdeel

3.1 Centrum

Het stadsdeel Centrum telt ruim 90.000 inwoners en omvat de volgende wijken:

- Archipelbuurt / Willemspark
- Zeeheldenkwartier
- Stationsbuurt
- Oude Centrum
- Kortenbos
- Rivierenbuurt
- Voorhout
- Schilderswijk

Transvaal 3.2 **Korte karakteristiek van de wijken**

3.2.1 Archipelbuurt / Willemspark

De wijk Archipelbuurt / Willemspark is grotendeels gebouwd aan het einde van de 19e eeuw. Aan de zuid-west rand ligt de Joodse Begraafplaats die al uit 1694 dateert. Later werden hier ook de Algemene Begraafplaats en de Rooms-Katholieke Begraafplaats aangelegd.

De hoofdstructuur van de wijk bestaat uit brede lanen en straten met grote herenhuizen. Daarachter is de bebouwing eenvoudiger. In de Archipelbuurt staan zelfs hofjeswoningen. Veel herenhuizen zijn in gebruik als kantoor, bijvoorbeeld aan het Nassauplein, de Koninginnegracht en de Laan Copes van Cattenburch. Aan de zuidrand van de Archipelbuurt domineren nieuwbouwkantoren onder meer het hoofdbureau van de Politie Haaglanden en de Nationale Investeringsbank.

Op de locatie van het oude stadhuis aan het Burgemeester De Monchyplein is een compleet nieuwe buurt verrezen met luxe stadshuizen en appartementen. Het historische karakter van de wijk is met de nieuwbouw goeddeels bewaard gebleven.

Archipelbuurt / Willemspark geldt als een zeer geliefde en daarmee ook tamelijk dure wijk. Veruit de meeste woningen zijn in bezit van eigenaar/bewoners. Toch kent de wijk ook sociale huurwoningen: een klein complex aan de Frederikstraat en een groot woongebouw aan de Burgemeester Patijnlaan.

In de voormalige woonvilla's rond Plein 1813 zijn veel ambassades gevestigd. De horeca concentreert zich elders in het Willemspark, in de Javastraat en Frederikstraat en omgeving.

Typerende kenmerken van Archipel/Willemspark:

- duurdere woningen
- hogere inkomens
- voornamelijk woningen
- zelfstandige particuliere ondernemers in dienstensector.

3.2.2 Zeeheldenkwartier

Het Zeeheldenkwartier dateert van het einde van de 19e eeuw. Bij de bouw was het al een sociaal gemengde wijk met grote herenhuizen en kleinere arbeiders- en ambtenarenwoningen. Ook nu kent de wijk nog een sterk gemengde bevolking. In de jaren '80 werden tijdens de stadsvernieuwing veel woningen ingrijpend gerenoveerd, maar ook werden complete straten gesloopt en vervangen door nieuwbouw (sociale huurwoningen). Ook konden eigenaren hun woningen opknappen met steun van de gemeente (*particuliere woningverbetering*). Bewonersorganisatie De Groene Eland speelde een centrale rol bij het vormgeven van de stadsvernieuwing. Het grote slopen, bouwen en renoveren werd in 1993 afgerond.

De wijkbevolking is zeer gemêleerd, waarbij geen enkele groep de boventoon voert. Naast gezinnen en ouderen telt de wijk een vrij grote groep alleenstaanden tussen 20 en 45 jaar onder wie veel studenten en kunstenaars. In het Zeeheldenkwartier zijn veel cafés, restaurants en koffieshops met een klandizie die voornamelijk van buiten de wijk komt.

Kenmerken van de wijk:

- . gevarieerde woningvoorraad
- . gemêleerde bevolking
- . voornamelijk woningbouw.

3.2.3 Stationsbuurt

Midden 19e eeuw kwam er een spoorverbinding tot stand tussen Amsterdam, Den Haag en Rotterdam met toen nog een klein station Hollands Spoor. Het station lag een eind buiten de stad. Later werd de Stationsweg aangelegd tussen het station en het centrum. Het was een brede straat met voornamelijk herenhuizen. Ook het uitbreidingsplan Oranjeplein voorzag in de bouw van luxe herenhuizen. In de wijk werden echter ook arbeiderswoningen en kleinere hofjeswoningen gebouwd.

Al snel na de Tweede Wereldoorlog raakte de wijk in verval. De gemeente bracht in 1953 een saneringsnota uit. Hierin werd de sloop van een groot aantal panden voorgesteld om grote verkeersdoorbraken te kunnen realiseren. Deze plannen werden echter nooit uitgevoerd. In een structuurplan uit 1970 werd voorgesteld de wijk op te delen in een administratieve zone en een handels- en bedrijfzone. Ook deze plannen gingen niet door. De onzekerheid over de toekomst werkte de verdere achteruitgang in de hand. Eigenaren stopten met het onderhoud aan woningen, omdat op termijn toch sloop en nieuwbouw zou volgen. Toen het Centraal Station in gebruik werd genomen (midden jaren '70), nam de betekenis van Hollands Spoor als OV-knooppunt af. De belangstelling voor investeringen in kantoren in de Stationsbuurt liep sterk terug. De gemeenteraad stelde in 1981 een bestemmingsplan vast, waarin de nadruk ligt op versterking van de woonfunctie. Deze koerswijziging kwam mede tot stand dankzij acties van bewoners.

* Stadsvernieuwing

In 1984 begon de stadsvernieuwing. Het oorspronkelijk karakter van de wijk is zoveel mogelijk intact gelaten. De meeste nieuwbouw sluit aan bij de 19e-eeuwse bouwstijl van de buurt, zoals de woongebouwen van Charles Vandenhove aan de Stationsweg en Het Zieken. Aan het Rijswijkseplein verrezen markante gebouwen zoals de hoge studententoren De Struyk en het lange complex de Ellips. Een aantal oude hofjes werd gerenoveerd. De

Stationsbuurt heeft nu een gevarieerd woningaanbod van huur- en koopwoningen (goedkoop en duur) en studentenwoningen. In 1996 werd de gebiedsgewijze, integrale aanpak van de stadsvernieuwing afgesloten.

De wijk is een passagegebied voor bewoners, forensen en dagjesmensen die naar de binnenstad lopen (of terug naar Hollands Spoor). Daarbij vormen de Stationsweg en Wagenstraat samen de entree naar de Haagse Binnenstad. De route is momenteel nog niet erg uitnodigend en aantrekkelijk: winkels staan leeg, de branchering is eenzijdig en de inrichting vormt geen eenheid. Een projectorganisatie maakt plannen voor een algehele opwaardering van het gebied. De kop van de Stationsweg en het Huygenspark zijn heringericht. Aan de kop van de Wagenstraat is de afgelopen vijftien jaar een Haags Chinatown gegroeid. De gemeente steunt de verdere ontwikkeling van deze Chinese enclave. Voorts wordt er gewerkt aan een *avenue culinair* op de Dunne Bierkade.

Kenmerken van de wijk:

- . centrum-stedelijk historische bebouwing
- . bedrijvigheid en levendigheid
- . gering sociale samenhang tussen bevolkingsgroepen
- . relatief hoge werkloosheid
- . herinrichting verbinding station en centrum
- . vernieuwd Oranjeplein.

3.2.4 Oude centrum

Een groot deel van het Oude Centrum komt al voor op de oudste topografische kaart van Den Haag. In de 17e eeuw lagen rond het Spui de armste buurten van de stad, maar hier werd ook de Nieuwe Kerk (1649) gebouwd. Langs de Amsterdamse Veerkade verrezen duurdere herenhuizen. De Veerkade werd hét centrum voor personen- en goederenvervoer. Het Spui en omstreken was een bedrijvige buurt met veel handel en werkplaatsen. Andere delen van de wijk werden statige woonbuurten zoals de Stille Veerkade en de Paviljoensgracht.

Midden 19e eeuw groeide de bevolking snel door de vraag naar arbeidskrachten in de opkomende industrieën. Het beschikbare stadsoppervlak groeide slechts langzaam. Het gevolg was een enorme bevolkingsdichtheid. De vervuiling van de grachten en singels nam grote vormen aan. Ze waren een bron van besmettelijke ziekten. De gemeente besloot daarom een aantal grachten te dempen. Dat bracht een flinke klap toe aan de lokale handel- en scheepvaart. Ook veranderde het karakter van de buurten waar de grachten hadden gelegen. Veel vooraanstaande bewoners trokken in de 19e eeuw weg naar de stadsuitbreiding richting zeezijde.

De leeftijd van de bebouwing in het Oude Centrum varieert enorm. Naast zeer oude panden zijn er ook veel gebouwen en woonbuurten die dateren uit de laatste vijftien tot twintig jaar. Ook het soort bebouwing varieert sterk: woningen, kleine bedrijven (vaak tussen woningen in), grootwinkelbedrijven, detailhandel, kantoren, veel horeca en theaters. De Doubletstraat is een raamprostitutiegebied. Het woningaanbod bestaat uit sociale huurwoningen, vrije sector huurwoningen en koopwoningen.

* De Binnenstad

Het gebied tussen de ‘Haagse grachten’ geldt als de binnenstad. Het wordt begrensd door de Amsterdamse en Stille Veerkade, Paviljoensgracht, Lutherse Burgwal, Jan Hendrikstraat, Torenstraat, Prinsessewal, Hogewal, Mauritskade, Dr. Kuypersstraat, Koninginnegracht, Prinsessegracht en Schedeldoekshaven.

Het kernwinkelapparaat van de binnenstad concentreert zich in de Grote Marktstraat, Spuistraat/Vlamingstraat en straten als de Wagenstraat, Venestraat, Passage en Paleispromenade. Een aantal straten heeft de functie van entreeroute naar het kernwinkelgebied: Herengracht, de Poten, Noordeinde, Denneweg, Wagenstraat, Prinsestraat en Westeinde.

Het gemeentelijk beleid voor de binnenstad is vastgelegd in het *Binnenstadsplan 2000-2010; Binnenstad Buitengewoon*. Versterking van de economische positie is de centrale doelstelling. De Haagse binnenstad moet een aantrekkelijk gebied blijven om uit te gaan, inkopen te doen of om van cultuur te genieten. En dat voor de inwoners van Haaglanden en voor toeristen. Nieuwe impulsen zijn nodig om in te spelen op de veranderende behoeften en wensen van het publiek.

De gemeente vervult bij de vernieuwing van de binnenstad een actieve rol. Dat gebeurt door zelf te investeren in bijvoorbeeld de openbare ruimte en de bereikbaarheid, maar ook door condities te scheppen waardoor het voor marktpartijen interessant wordt om te investeren. De gemeente heeft de functie van organisator, voortrekker en katalysator zodat de kansen die er liggen optimaal worden benut.

* Investeringen in de binnenstad

De aantrekkelijkheid van een winkelgebied wordt in steeds sterkere mate bepaald door immateriële factoren zoals ambiance, sfeer, uitstraling, levendigheid en het eigen karakter van de architectuur en de inrichting van de openbare ruimte. Op deze punten kunnen winkelgebieden zich nog duidelijk onderscheiden van elkaar.

Het Binnenstadsplan benadrukt de noodzaak van een samenhangende aanpak. De verschillende functies – winkelen, uitgaan, cultuur, wonen en werken – moeten goed tot hun recht kunnen komen en elkaar versterken. Daarvoor dienen de juiste voorwaarden en het juiste klimaat te worden gecreëerd. Belangrijke succesfactoren zijn: bereikbaarheid, veiligheid, inrichting openbare ruimte, leefbaarheid en beheer en onderhoud. Al deze elementen hangen nauw met elkaar samen: een plein met een prachtige inrichting verloedert snel als het niet goed wordt onderhouden. Een fantastisch winkelaanbod trekt geen publiek als de veiligheid ter discussie staat.

De komende jaren vinden omvangrijke investeringen plaats zoals het project Spuimarkt (Markthof/C&A-gebouw), een opwaardering van de entreeroutes en een mogelijke aanpassing van de Parkeerroute in combinatie met nieuwe ondergrondse parkeervoorzieningen. Tevens blijft de gemeente het *wonen boven winkels* onverminderd stimuleren. De etages boven winkelpanden staan nu vaak leeg.

De gemeente werkt bij de aanpak van de binnenstad samen met veel partijen: bedrijfsleven, bewoners, brancheverenigingen, rijk, provincie en de Kamer van Koophandel. Dat vereist helder overleg, duidelijke werkafspraken en een stevige uitvoeringsorganisatie. De projectorganisatie Bureau Binnenstad is in het gebied gevestigd en fungeert als voorpost

van de gemeente.

De Kamer van Koophandel stelt voor een periode van drie jaar een Accountmanager Bedrijfsleven Binnenstad aan. De primaire taak is de organisatiegraad van de ondernemers verbeteren en de betrokkenheid van bewoners, werknemers en instellingen bij de ontwikkeling van de binnenstad stimuleren.

Kenmerken van de wijk:

- . uitgaansgebied
- . ontwikkeling Resident
- . veelgroot winkelbedrijven
- . winkels en kantoorgebouwen (waaronder landelijk en lokaal bestuur)
- . gemêleerde bevolking.

3.2.5 **Kortenbos**

Kortenbos bestaat uit twee min of meer afzonderlijke delen. De meeste Hagenaars denken bij de wijk Westeinde/Kortenbos aan het gebied tussen de Jan Hendrikstraat/Torenstraat, de Noordwal, Lijnbaan en Prinsegracht. Dit is het werkgebied van de bewonerorganisatie Kortenbos. Maar ook het gebied ten noorden van de Torenstraat/Jan Hendrikstraat behoort tot de statistische wijk Kortenbos. Dit is de buurt Hofkwartier rond de Molenstraat, Oude Molstraat en het Noordeinde.

Westeinde/Kortenbos heeft in hoofdzaak een woonfunctie. Vroeger waren er wel veel kleine bedrijven en een enkel groot bedrijf gevestigd zoals de Zuid Hollandse Bierbrouwerijen (ZHB) aan de Noordwal. Al in de jaren '30 werd de wijk gedeeltelijk gesaneerd. In de jaren '70 begon een ingrijpende stadsvernieuwing. Veel oude huizen en bedrijfsgebouwen (zoals de brouwerij) werden gesloopt en maakten plaats voor nieuwbouw, hoofdzakelijk sociale huurwoningen. Ook werden veel woningen gerenoveerd. De twee hofjes in de wijk werden eveneens opgeknapt: het monumentale hofje van Nieuwkoop en het hofje van Vredebest. In 1991 werd de stadsvernieuwing in Kortenbos officieel beëindigd. Daarna is nog een groot project gerealiseerd met koopwoningen op de plaats van het voormalig badhuis aan de Torenstraat.

In de wijk staat een flink aantal monumenten zoals de RK Theresia van Avilakerk (een waterstaatskerk), veel panden aan het Westeinde, een groot deel van de bebouwing langs de Prinsegracht, waaronder het Korenhuis, de Boterwaag en Lichtenvoorde. De bedrijvigheid is nu nog voornamelijk te vinden in de oudbouw: kunstenaarsateliers, kleine bedrijfjes en enkele (buurt)winkels aan het Westeinde, in de Torenstraat en de Jan Hendrikstraat.

De wijk huisvest drie grote bovenwijkse voorzieningen: het Westeinde Ziekenhuis, politiebureau Jan Hendrikstraat en de Gemeentelijke Kredietbank.

* Hofkwartier

In het Hofkwartier liggen straten die deel uitmaken van het kernwinkelapparaat zoals het Noordeinde, de Hoogstraat en de Prinsestraat. Ook is hier een concentratie van restaurants en cafés onder meer in de Papestraat. De woonfunctie is de laatste tien jaar versterkt door de realisatie van appartementen boven winkels. Ook in het voormalige hoofdpstkantoor bij de Grote kerk werden appartementen gebouwd. In het Hofkwartier staan

veel grote monumenten zoals paleis Noordeinde, de Grote Kerk, het Gouden Hoofd en het Oude Raadhuis.

Kenmerken:

- . relatief wat hogere middengroepen
- . betere woningen versus woningbouw begin 20e eeuw
- . bedrijvigheid
- . ziekenhuis
- . horeca
- . wijkpark
- . dichtbewoonde wijk.

3.2.6 Rivierenbuurt

Begin 17e eeuw werden de Nieuwe Haven en de Ammunitiehaven aangelegd. In de omgeving ontstond veel bedrijvigheid en ook horeca. In de 19e eeuw verloren de havens hun functie. Bijna alle grachten en kades werden gedempt. Het gebied werd pas na 1850 helemaal bebouwd, toen de gemeente had besloten de stad uit te breiden buiten de singelgrachten.

Na 1910 werd de Rivierenbuurt in hoog tempo voltooid. De wijk ligt tamelijk geïsoleerd tussen drukke wegen en spoorlijnen. Bovendien delen het Schenkviaduct en de Weteringkade de wijk ook nog eens in tweeën. De bebouwing in de Rivierenbuurt dateert voor een groot deel uit de periode 1906 - 1939. Het accent ligt op 3- en 4-kamerwoningen (portiek-/etagewoningen). Verder is midden in de wijk de Staatsdrukkerij gevestigd met 390 werknemers. In de nabije toekomst verhuist dit bedrijf naar een nieuw onderkomen in het Bezuidenhout (kantoor/uitgeverij) en naar de Binckhorst (drukkerij). De gemeente werkt aan een stedenbouwkundige visie voor het hele gebied. In een voormalige monumentale ambachtsschool aan de Nieuwe Haven werden appartementen gebouwd.

Tussen het stadhuis en het Centraal Station is de afgelopen tien jaar de nieuwe buurt De Resident gerealiseerd met appartementen, horeca, kantoren en het ministerie van VWS. De vernieuwing van de strook tussen het ministerie van VROM en de Anton Philipszaal staat volop te discussie. Het gaat hierbij om de toekomst van De Zwarte Madonna en de twee torens van de ministeries van Binnenlandse Zaken en Justitie. De beide ministeries voldoen niet meer aan de eisen van deze tijd. Het rijk wil nieuwbouw realiseren op dezelfde locatie of in de directe nabijheid.

Typering van de wijk:

- . grote cohesie bij bevolking
- . sociale controle
- . authentieke Hagenaars
- . lagere inkomens
- . prostitutiestraat
- . herinrichting van delen van de wijk (SDU-gebouw, Boomsluiterskade, Uilebomen).

3.2.7 Voorhout

Het Voorhout is het oudste deel van de stad. In 1229 kocht graaf Floris IV de grond waarop nu het gebouwencomplex het Binnenhof staat. Hij liet er een jachthuis bouwen. Enige

decennia later werd het ommuurd en voorzien van grachten. Het Binnenhof fungeert al eeuwen als regeringscentrum. De omgeving is begin vorige eeuw door ingrijpende verkeersdoorbraken drastisch gewijzigd, onder meer tussen de Gevangenpoort en de Hofvijver. Het Voorhout trekt vele bezoekers uit binnen- en buitenland. Ze komen voor de monumenten, musea, winkels en uitgaansgelegenheden. In de buurt zijn veel kantoren, veelal gevestigd in monumentale panden. Nieuwe kantoorgebouwen zijn onder meer te vinden aan de Parkstraat, Mauritskade en Koninginnegracht.

3.2.8 Schilderswijk

De Schilderswijk dateert uit de jaren 1850-1920. Het was een dicht bebouwde wijk met voornamelijk arbeiderswoningen die uitgroeide tot een hechte volksbuurt. Begin jaren '80 begon een zeer ingrijpende stadsvernieuwingscampagne. Een klein deel van de woningen werd gerenoveerd. De meeste oudbouw maakte plaats voor nieuwbouw van sociale huurwoningen. Sinds een aantal jaren worden ook koopwoningen gebouwd.

De stadsvernieuwing zit er grotendeels op. De stadsvernieuwing heeft een enorme impuls gegeven aan de fysieke kwaliteit van de wijk. De nieuwe en gerenoveerde woningen zien er redelijk tot goed uit. Wel staan zij erg dicht op elkaar, is de woningvoorraad eenzijdig van opbouw en laat de openbare ruimte veel te wensen over, zowel qua inrichting (weinig groen, weinig speelgelegenheid voor kinderen, weinig gelegenheid voor jongeren om elkaar te ontmoeten) als qua onderhoud en beheer.

De Schilderswijk heeft een oppervlakte van 146 hectare en beslaat daarmee ongeveer eenderde van het stadsdeel Centrum.

De wijk telt ruim 33.000 inwoners waarvan 86% migranten en nieuwkomers. De bevolkingsdichtheid ligt aanzienlijk boven het Haagse gemiddelde. De bevolking is veelzijdig samengesteld wat betreft etniciteit en cultuur, maar zeer eenzijdig als het gaat om de sociaal-economische positie. Bijna een kwart van de beroepsbevolking heeft geen werk. Een op de vijf bewoners leeft van een bijstandsuitkering. Het gemiddeld inkomen ligt ruim 20% lager dan in heel Den Haag. Het grote aandeel sociale huurwoningen brengt met zich mee dat de bevolking ook in de toekomst vooral zal bestaan uit mensen met een laag inkomen.

Hoewel de bevolking zeer gemêleerd is, doen zich weinig spanningen tussen bevolkingsgroepen voor. Ondanks verschillen in cultuur, belevingswereld en leefstijl slagen mensen erin in redelijke harmonie samen te leven. De wijk bruist van de economische activiteiten. Veel Schilderswijkers beginnen eigen bedrijfjes, soms naast hun baan. Lang niet alle initiatieven zijn succesvol, maar ondernemingsgeest is beslist aanwezig.

De gemiddelde leeftijd van de Schilderswijker ligt op 29,9 jaar. Voor het totale stadsdeel Centrum ligt de gemiddelde leeftijd op 32,5 jaar en voor heel Den Haag op 38,6 jaar. De Schilderswijk heeft een heel jonge bevolking. Kortom, het is een dichtbebouwde en dichtbevolkte wijk met een kleurrijke en zeer kinder- en jongerenrijke bevolking. De wijk telt

De Haagse Markt is de grootste markt van Nederland. Jaarlijks vindt in de wijk een aantal feesten en evenementen plaats, waaronder het multiculturele festival Haschiba. De vele

bevolkingsgroepen hebben ieder hun eigen podium waar ze muziek en dans uit de landen van herkomst presenteren.

Kenmerken van de wijk:

- . multiculturele bevolking
- . relatief hoge werkloosheid
- . lagere inkomens
- . jaarlijkse Haschiba
- . herinrichting door stadsvernieuwing
- . veelzijdige economische activiteiten, waarbij aanbod van de middenstand is afgestemd op multiculturele samenleving.

3.2.9 Transvaal

De bouw van het Transvaalkwartier dateert grotendeels uit de eerste decennia van de 20e eeuw. Op de brede Paul Krugerlaan kwamen smalle woonstraten uit met parterrewoningen en dubbele woningen met een zolderetage. De meeste woningen waren particulier bezit. De binnenterreinen werden doorgaans volgebouwd. Van buurtparken of ander groen was geen sprake. Tussen 1915 en 1930 kwam in Transvaal-zuid de eerste grootschalige sociale woningbouw van Den Haag tot stand. De bebouwing rondom de oude groente- en fruitmarkt dateert uit de jaren '20 en '30. Deze markt voor de groothandel werd in de jaren '80 van de vorige eeuw gesloten om plaats te maken voor 900 appartementen en eengezinswoningen (huur en koop).

Nieuwbouw is vooral te vinden in Transvaal-noord en enkele delen van -midden en -zuid. Voor het overige bestaat de wijk uit oudbouw. Momenteel wordt gewerkt aan een wijkplan Transvaal. Op een aantal plekken moeten incurante en versleten woningen plaatsmaken voor nieuwbouw.

Transvaal is een echte woonwijk met een aantal economische enclaves zoals de Haagse Markt, winkelcentrum Paul Krugerlaan en bedrijventerrein Uitenhagestraat. De Haagse Markt biedt plaats aan circa 520 marktkramen met zeer uiteenlopende producten van over de hele wereld. Beeldbepalende elementen zijn de monumentale Julianakerk, het voormalig badhuis aan de Spionkopstraat en het eerste buurtpark waarvoor in de jaren '80 een groot aantal huizenblokken werd gesloopt.

Transvaal heeft een relatief jonge bevolking. Van de circa 16.800 bewoners is 75% van allochtone afkomst. De grootste groepen zijn Surinamers, Turken en Marokkanen.

Transvaal behoort tot de dichtstbevolkte wijken van Den Haag. Pleinen, plantsoenen en openbaar groen zijn schaars. In Transvaal staan ruim 6.700 woningen waarvan 63% in bezit van woningcorporaties. De eenzijdige woningvoorraad bestaat voornamelijk uit kleine portiek-etagewoningen.

De Paul Krugerlaan speelt een cruciale rol in de structuur van Transvaal. De laan is entree en slagader van de wijk. Bovendien komen bijna alle straten in Transvaal-noord en -midden op de laan uit. De uitstraling is daarom van belang voor het hele woongebied.

Kenmerken:

- . ontwikkeling wijkpark en functie voor de wijk

- . multiculturele samenleving
- . hoge woondichtheid
- . Haagse markt (Herman Costerstraat)
- . In grote delen herstructurering van de wijk in de komende jaren.

4. Het stadsdeel in cijfers

4.1. Demografische gegevens

4.1.1. Aantal inwoners + leeftijdsopbouw op stadsdeel-, wijk- en buurtniveau

	totaal	0-6 jaar	7-12 jaar	13-20 jaar	21-55 jaar	56-64 jaar	65-79 jaar	80+
Den Haag	442.319	8,2%	6,6%	8,9%	53,0%	7,9%	10,5%	4,9%
Centrum	99.173	9,9%	8,2%	10,8%	57,0%	6,6%	5,6%	1,8%
Archipelbuurt	5.803	7,4%	4,9%	5,7%	58,1%	9,9%	9,5%	4,4%
Archipelbuurt	5.803	7,4%	4,9%	5,7%	58,1%	9,9%	9,5%	4,4%
Zeeheldenkwartier	10.899	5,9%	4,8%	6,5%	69,5%	5,6%	5,4%	2,4%
Zeeheldenkwartier	10.899	5,9%	4,8%	6,5%	69,5%	5,6%	5,4%	2,4%
Willemspark	1.411	5,0%	2,6%	3,7%	68,2%	9,6%	8,9%	1,9%
Willemspark	1.411	5,0%	2,6%	3,7%	68,2%	9,6%	8,9%	1,9%
Stationsbuurt	8.930	7,7%	5,5%	9,6%	61,2%	6,8%	6,6%	2,6%
Huygenspark	5.389	8,3%	5,6%	9,8%	61,1%	6,4%	6,5%	2,3%
Rivierenbuurt-zuid	711	4,4%	4,2%	9,3%	68,1%	7,7%	4,6%	1,7%
Rivierenbuurt-noord	2.830	7,5%	5,7%	9,2%	59,6%	7,2%	7,4%	3,4%
Centrum	17.617	5,6%	4,4%	6,7%	66,8%	7,5%	6,9%	2,1%
Kortenbos	6.963	6,2%	4,8%	7,7%	63,1%	8,1%	7,9%	2,2%
Voorhout	2.012	2,8%	1,6%	3,8%	73,4%	9,8%	6,5%	2,0%
Uilebomen	2.483	6,9%	5,3%	8,2%	65,4%	6,8%	5,8%	1,7%
Zuidwal	6.159	5,3%	4,4%	6,1%	69,5%	6,4%	6,2%	2,1%
Schildersbuurt	33.419	13,4%	11,9%	14,4%	48,8%	6,0%	4,4%	1,1%
Schildersbuurt-west	14.827	13,6%	11,5%	14,0%	50,2%	6,0%	4,0%	,7%
Schildersbuurt-noord	10.731	12,0%	11,5%	14,3%	48,1%	6,7%	5,7%	1,7%
Schildersbuurt-oost	7.861	15,1%	13,1%	15,4%	47,2%	4,7%	3,6%	1,0%
Transvaalkwartier	16.861	12,0%	9,8%	13,1%	51,8%	6,4%	5,3%	1,6%
Transvaalkwartier-noord	4.378	11,6%	11,0%	14,7%	50,5%	6,3%	5,2%	,8%
Transvaalkwartier-midden	5.106	10,7%	9,4%	13,2%	51,0%	6,5%	6,7%	2,5%
Transvaalkwartier-zuid	7.377	13,1%	9,4%	12,2%	53,0%	6,4%	4,5%	1,4%
Groente- en Fruitmarkt	4.233	12,2%	9,1%	12,4%	56,6%	5,4%	3,4%	,9%
Groente- en Fruitmarkt	4.233	12,2%	9,1%	12,4%	56,6%	5,4%	3,4%	,9%

Bron: DBZ, peildatum 1-1-2001

4.1.2. Etniciteit op stadsdeel-, wijk- en buurtniveau

	totaal	Suriname	Antillen/ Aruba	Turkije	Marokko	Zuid- Europa	Niet geïnd. landen	Geïnd. Landen	Nederland
Den Haag	442.319	9,5%	2,1%	6,0%	4,7%	1,4%	8,9%	9,6%	57,6%
Centrum	99.173	17,0%	3,0%	14,8%	11,0%	1,5%	12,1%	6,9%	33,7%
Archipelbuurt	5.803	1,4%	0,8%	0,4%	0,3%	1,7%	7,6%	22,2%	65,6%
Archipelbuurt	5.803	1,4%	0,8%	0,4%	0,3%	1,7%	7,6%	22,2%	65,6%
Zeeheldenkwartier	10.899	7,0%	2,1%	1,7%	2,7%	2,5%	13,0%	13,3%	57,7%
Zeeheldenkwartier	10.899	7,0%	2,1%	1,7%	2,7%	2,5%	13,0%	13,3%	57,7%
Willemspark	1.411	1,1%	1,5%	0,5%	0,1%	2,8%	5,7%	23,9%	64,5%
Willemspark	1.411	1,1%	1,5%	0,5%	0,1%	2,8%	5,7%	23,9%	64,5%
Stationsbuurt	8.930	13,1%	5,4%	6,0%	8,7%	1,5%	14,8%	7,1%	43,4%
Huygenspark	5.389	13,0%	6,4%	7,2%	8,3%	1,1%	16,9%	6,8%	40,1%
Rivierenbuurt-zuid	711	15,8%	4,2%	5,3%	6,2%	1,1%	8,6%	7,9%	50,9%
Rivierenbuurt-noord	2.830	12,5%	3,8%	3,8%	10,1%	2,4%	12,3%	7,4%	47,7%
Centrum	17.617	8,2%	2,9%	2,2%	4,4%	2,6%	11,7%	12,1%	56,0%
Kortenbos	6.963	7,0%	2,5%	2,1%	4,9%	2,2%	10,4%	10,6%	60,2%
Voorhout	2.012	1,5%	1,4%	0,5%	0,6%	2,7%	8,0%	23,9%	61,3%
Uilebomen	2.483	13,9%	4,2%	2,4%	6,1%	2,1%	15,0%	9,4%	47,0%
Zuidwal	6.159	9,3%	3,2%	2,8%	4,5%	3,1%	13,0%	11,0%	53,1%
Schildersbuurt	33.419	24,6%	3,4%	24,1%	20,3%	,8%	12,1%	1,4%	13,2%
Schildersbuurt-west	14.827	24,7%	3,7%	26,4%	18,7%	,9%	12,4%	1,3%	11,7%
Schildersbuurt-noord	10.731	24,4%	3,3%	20,0%	18,7%	,9%	12,2%	1,9%	18,6%

Schildersbuurt-oost	7.861	24,6%	2,9%	25,2%	25,4%	,6%	11,4%	1,0%	8,9%
Transvaalkwartier	16.861	24,7%	2,4%	27,4%	12,5%	,9%	12,9%	2,0%	17,2%
Transvaalkwartier-noord	4.378	28,2%	2,6%	24,6%	13,1%	,8%	14,3%	2,1%	14,2%
Transvaalkwartier-midden	5.106	27,5%	2,8%	26,4%	12,7%	1,0%	10,1%	2,1%	17,4%
Transvaalkwartier-zuid	7.377	20,7%	2,0%	29,7%	12,0%	,8%	14,1%	2,0%	18,7%
Groente- en Fruitmarkt	4.233	24,1%	2,3%	20,6%	4,5%	1,6%	10,6%	4,1%	32,1%
Groente- en Fruitmarkt	4.233	24,1%	2,3%	20,6%	4,5%	1,6%	10,6%	4,1%	32,1%

Bron: DBZ, peildatum 1-1-2001

4.1.3 Nieuwkomers op stadsdeelniveau

Nieuwkomers zijn hier gedefinieerd als mensen voor wie een inburgeringsprogramma is vastgesteld met een startdatum die valt in 2001

Stadsdeel	Aantal nieuwkomers
Centrum	612

4.1.4. Gegevens bevolkingsprognose op stadsdeelniveau

Ontwikkeling bevolking in 5 jaars leeftijds

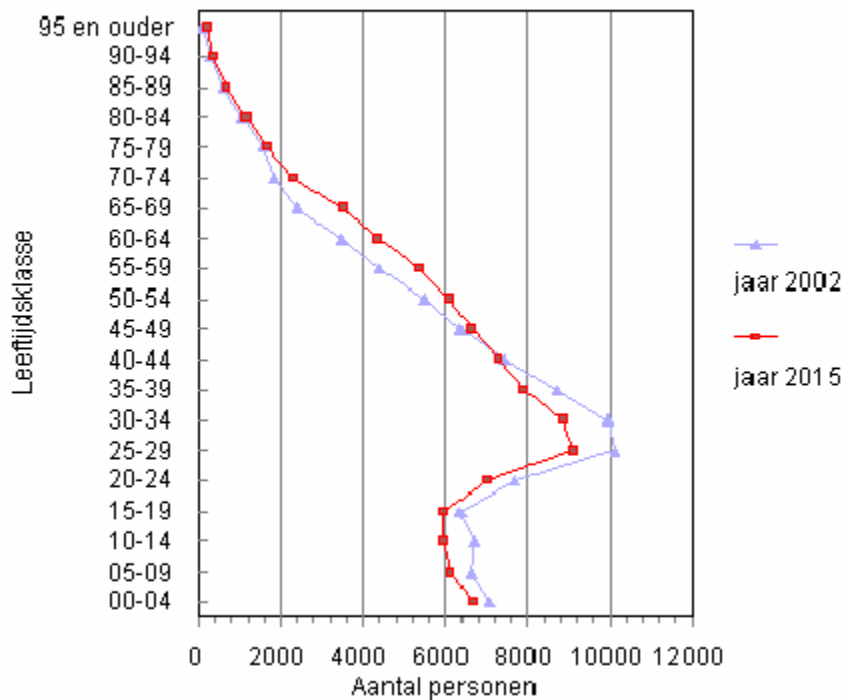
klasse

5 jr. klasse	2001	%	2002	%	2003	%	2004	%	2005	%	2010	%	2015	%
00-04	7150	7.21	7064	7.21	6929	7.13	7042	7.01	6997	7.00	6863	7.00	6636	6.83
05-09	6743	6.80	6594	6.73	6501	6.69	6554	6.52	6460	6.46	6166	6.29	6138	6.32
10-14	6707	6.76	6676	6.82	6624	6.82	6695	6.67	6591	6.59	6132	6.25	5963	6.14
15-19	6657	6.71	6338	6.47	6311	6.49	6597	6.57	6561	6.56	6260	6.38	5966	6.14
20-24	8052	8.12	7685	7.85	7387	7.60	7835	7.80	7670	7.67	7122	7.26	7010	7.21
25-29	1071	10.80	1008	10.30	9705	9.99	10281	10.24	10117	10.11	9489	9.67	9088	9.35
	4		7											
30-34	1019	10.28	9940	10.15	9775	10.06	10056	10.01	9835	9.83	9138	9.31	8857	9.11
	7													
35-39	8824	8.90	8710	8.89	8410	8.65	8527	8.49	8473	8.47	8219	8.38	7929	8.16
40-44	7543	7.61	7421	7.58	7478	7.69	7700	7.67	7666	7.66	7312	7.45	7281	7.49
45-49	6166	6.22	6346	6.48	6414	6.60	6615	6.59	6669	6.67	6770	6.90	6628	6.82
50-54	5617	5.66	5477	5.59	5471	5.63	5614	5.59	5683	5.68	5974	6.09	6099	6.28
55-59	4060	4.09	4394	4.49	4651	4.79	4934	4.91	5054	5.05	5137	5.24	5356	5.51
60-64	3359	3.39	3457	3.53	3513	3.61	3569	3.55	3640	3.64	4354	4.44	4376	4.50
65-69	2338	2.36	2391	2.44	2437	2.51	2595	2.58	2686	2.69	2957	3.01	3495	3.60
70-74	1747	1.76	1822	1.86	1891	1.95	1944	1.94	1950	1.95	2128	2.17	2308	2.37
75-79	1500	1.51	1552	1.58	1565	1.61	1567	1.56	1547	1.55	1599	1.63	1665	1.71
80-84	987	1.00	1059	1.08	1112	1.14	1217	1.21	1283	1.28	1187	1.21	1148	1.18
85-89	542	0.55	604	0.62	631	0.65	659	0.66	669	0.67	786	0.80	684	0.70
90-94	219	0.22	274	0.28	303	0.31	334	0.33	347	0.35	334	0.34	366	0.38
95 en ouder	51	0.05	67	0.07	87	0.09	111	0.11	124	0.12	177	0.18	189	0.19
Totaal	9917	100.0	9795	100.0	97195	100.0	10044	100.0	10002	100.0	9810	100.0	9718	100.0
	3	0	8	0		0	6	0	2	0	4	0	2	0

Ontwikkeling
groepen
bijzondere

Diverse jr. kl.	2001	%	2002	%	2003	%	2004	%	2005	%	2010	%	2015	%
00-03	5818	5.87	5704	5.82	5599	5.76	5693	5.67	5659	5.66	5567	5.67	5373	5.53
00-14	2060	20.77	2033	20.76	20054	20.63	20291	20.20	20048	20.04	1916	19.53	1873	19.28
	0		4								1		7	
04-11	1080	10.89	1060	10.82	10457	10.76	10541	10.49	10422	10.42	9917	10.11	9788	10.07
	0		1											
06-11	8127	8.19	7933	8.10	7801	8.03	7857	7.82	7765	7.76	7345	7.49	7275	7.49
12-17	7896	7.96	7956	8.12	7914	8.14	8075	8.04	8011	8.01	7488	7.63	7219	7.43
12-18	9164	9.24	9172	9.36	9154	9.42	9379	9.34	9289	9.29	8735	8.90	8395	8.64
18-24	1079	10.89	1009	10.31	9782	10.06	10414	10.37	10187	10.18	9571	9.76	9333	9.60
	5		6											

Bevolking stadsdeel Centrum
volgens prognose Den Haag 2002-2015

19-25	1145	11.55	1069	10.92	10320	10.62	11027	10.98	10779	10.78	1007	10.27	9848	10.13
	4		8								4			
26-39	2780	28.04	2691	27.48	26112	26.87	26947	26.83	26555	26.55	2509	25.58	2418	24.88
	8		9								6		3	
40-54	1932	19.49	1924	19.65	19363	19.92	19929	19.84	20018	20.01	2005	20.44	2000	20.59
	6		4								6		8	
15-64	7118	71.78	6985	71.31	69115	71.11	71728	71.41	71368	71.35	6977	71.12	6859	70.58
	9		5								5		0	
20-64	6453	65.07	6351	64.84	62804	64.62	65131	64.84	64807	64.79	6351	64.74	6262	64.44
	2		7								5		4	
55 en ouder	1480	14.93	1562	15.95	16190	16.66	16930	16.85	17300	17.30	1865	19.02	1958	20.15
	3		0								9		7	
65 en ouder	7384	7.45	7769	7.93	8026	8.26	8427	8.39	8606	8.60	9168	9.35	9855	10.14
75 en ouder	3299	3.33	3556	3.63	3698	3.80	3888	3.87	3970	3.97	4083	4.16	4052	4.17
85 en ouder	812	0.82	945	0.96	1021	1.05	1104	1.10	1140	1.14	1297	1.32	1239	1.27

In dit stadsdeel is sprake van een verouderende bevolking: momenteel is één op de vier inwoners 45 jaar of ouder, in 2015 zal dat er één op de drie zijn.

Er is voor dit stadsdeel een duidelijke scheidslijn te constateren bij 45 jaar. Alle leeftijdsgroepen tussen 0 en 45 jaar laten een daling zien (in totaal met ruim 7,5 duizend personen), de leeftijdsgroepen vanaf 45 jaar nemen alle toe (in totaal met ruim 5,5 duizend personen). De afname in de jongere leeftijdsgroepen is zo omvangrijk, dat daardoor het totale inwonertal per saldo behoorlijk afneemt: met bijna 2 duizend personen. Overigens is het goed nog eens te benadrukken dat het hier om een trendprognose gaat.

Bij deze prognose is er van uitgegaan dat de woningvoorraad netto toeneemt met 3052 woningen tot circa 47824 in 2015.

4.2. Sociale gegevens

4.2.1. Verhuismobiliteit op wijkniveau

	vestiging totaal	vertrek totaal	saldo vestiging vertrek	verhuismobiliteit	
	personen	personen	personen	%	%
	1999	1999	1999	1995	1999
Archipelbuurt	869	785	84	18,3	14,1
Zeeheldenkwartier	2589	2655	-66	26,0	24,6
Willemspark	291	350	-59	22,1	24,7
Stationsbuurt	2511	2411	100	24,4	27,7
Centrum	4208	4406	-198	26,3	25,1
Schildersbuurt	6977	7170	-193	27,0	22,0
Transvaalkwartier	3731	4546	-815	25,2	25,7
Groente en Fruitmarkt	859	939	-80	25,2	22,0
Stadsdeel Centrum	22035	23262	-1227	25,6	23,6
Den Haag	81070	81173	-103	18,8	18,4
Bron	DBZ	DBZ	DBZ	DSO	DSO

De verhuismobiliteit in het stadsdeel Centrum is hoger dan het stedelijk gemiddelde. Dit geldt nagenoeg voor alle wijken binnen het stadsdeel Centrum. Een uitzondering is de Archipelbuurt met juist een lagere verhuismobiliteit. Het stadsdeel Centrum heeft in 1999 een negatief vestiging- en vertreksaldo. Een positief vestiging- en vertreksaldo heeft alleen de Archipelbuurt en de Stationsbuurt.

4.2.2. Inkomen en werkloosheid op wijkniveau

	Gem besteedb. particulier HH-inkomen		% t.o.v. 1996	niet-werkende werkzoekenden		% t.o.v. 1999	werklozen t.o.v. potentiële beroepsbevolking	potentiële beroepsbevolking
	1996	1998		1999	2000		2000	2000
	euro	euro	%	personen	personen	%	%	personen
Archipelbuurt	22734	25230	11,0	205	150	-26,8	3,6	4116
Zeeheldenkwartier	16835	18605	10,5	743	585	-21,3	6,8	8553
Willemspark	10162	24413	9,0	59	49	-16,9	4,5	1091
Stationsbuurt	15610	16608	6,4	948	796	-16,0	11,9	6681
Centrum	17062	19194	12,5	1599	1283	-19,8	9,3	13844
Schildersbuurt	15156	16063	6,0	4704	4038	-14,2	18,9	21407
Transvaalkwartier	15202	16063	5,7	2420	2025	-16,3	17,4	11644
Groente en Fruitmarkt	19784	22008	11,2	202	247	22,3	8,2	3018
Stadsdeel Centrum	16667	18108	8,6	10880	9173	-15,7	13,0	70354
Den Haag	19739	21373	8,3	29203	25235	-13,6	8,5	297184
Bron	CBS RIO	CBS RIO	DSO	ISEO	ISEO	DSO	DSO	DBZ

Het gemiddeld besteedbaar particulier huishoudinkomen in het stadsdeel Centrum is lager dan het stedelijk gemiddelde. Daarentegen stijgen de huishoudinkomens iets sterker dan het stedelijk gemiddelde. Binnen het stadsdeel Centrum zijn het met name de wijken Transvaalkwartier, Schildersbuurt, Stationsbuurt en Zeeheldenkwartier met een laag huishoudinkomen. Ook voor wat betreft inkomensontwikkeling blijven deze wijken achter. Een uitzondering hierop is de wijk Zeeheldenkwartier. Het aantal werklozen is in het stadsdeel Centrum sterker afgenomen dan het Haags gemiddelde. Toch blijft het percentage werklozen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking met 13% hoog te noemen. Wat met name opvalt is de toename van het aantal werklozen in de wijk Groente en Fruitmarkt.

4.2.3. Inkomen op buurtniveau

	gemiddeld besteedbaar part huishoudens inkomen [euro]			gestandaardiseerd inkomen part HH (Ned=10-0) [index]
	euro	euro	%	index
	1996	1998	% t.o.v. 1996	1998
Kortenbos	17402	19920	14,5	97,8
Voorhout	21531	23097	7,3	117,9
Uilebomen	16381	18605	13,6	89,3
Zuidwal	15473	17289	11,7	86,2
Schildersbuurt-west	14770	15610	5,7	65,8
Schildersbuurt-noord	15270	16154	5,8	68,6
Schildersbuurt-oost	15791	16971	7,5	67,5
Huygenspark	14952	16608	11,1	78,8
Groente- en Fruitmarkt	19785	22008	11,2	91,5
Transvaalkwartier-noord	14929	15882	6,4	66,7
Transvaalkwartier-midden	15088	15791	4,7	70,5
Transvaalkwartier-zuid	15406	16336	6,0	70,5
Zeeheldenkwartier	16835	18604	10,5	91,5
Archipelbuurt	22734	25230	11,0	119,8
Willemspark	22394	24413	9,0	121,8
Rivierenbuurt-zuid	14362	17152	19,4	85,1
Rivierenbuurt-noord	16994	16427	-3,3	78,8
Stadsdeel Centrum	16667	18108	8,6	83,2
Den Haag	19739	21373	8,3	97,0
Bron	CBS RIO	CBS RIO	DSO	CBS RIO
x: geen gegevens				

De buurten Voorhout, Groente- en Fruitmarkt, Archipelbuurt en Willemspark hebben een boven gemiddeld particulier huishoudinkomen binnen het stadsdeel Centrum. Bij het gestandaardiseerd huishoudinkomen hebben alle buurten, met uitzondering van de buurten Willemspark, Archipelbuurt en Voorhout, een huishoudinkomen wat lager is dan het gemiddelde in Nederland.

4.2.4. Aantal uitkeringsgerechtigden op wijkniveau

definities

Wvg = Wet voorzieningen gehandicapten

Abw = Algemene Bijstandswet

loaw = Inkomensvoorziening oudere en/of arbeidsongeschikte werkloze werknemers

loaz = Inkomensvoorziening oudere en/of arbeidsongeschikte zelfstandigen

Wik = Wet inkomensvoorziening kunstenaars

stand per 01/01/2002	Wvg totaal	Abw, loaw, loaz, Wik totaal	waarvan > 3 jaar
Stadsdeel:			
1 Centrum	2684	8423	5092
Wijk:			
5 Archipelbuurt	163	99	65
22 Zeeheldenkwartier	239	506	310
23 Willemspark	12	24	13
27 Stationsbuurt	255	753	399
28 Centrum	483	1285	762
29 Schildersbuurt	932	3916	2432
30 Transvaalkwartier	515	1664	1009
37 Groente- en Fruitmarkt	85	176	102

4.2.5. Aantal uitkeringsgerechtigden en WVG-ers op buurtniveau

Buurt:						
11	Kortenbos		219	454		277
12	Voorhout		12	54		25
13	Uilebomen		76	219		140
14	Zuidwal	176		558	320	
15	Schildersbuurt-west		383	1599		936
16	Schildersbuurt-noord		371	1478		971
17	Schildersbuurt-oost		178	839		525
18	Huygenspark		157	474		259
21	Groente- en Fruitmarkt		85	176		102
32	Transvaalkwartier-noord		120	539		340
33	Transvaalkwartier-midden		215	496		321
34	Transvaalkwartier-zuid		180	629		348
45	Zeeheldenkwartier		239	506		310
46	Archipelbuurt		163	99		65
47	Willemspark		12	24		13
62	Rivierenbuurt-zuid		15	43		17
63	Rivierenbuurt-noord		83	236		123
stad			15739	21455		12592

Uitkeringen

Zoals uit de bovenstaande tabel blijkt waren op 1 januari 2002 8423 personen in het stadsdeel Centrum op een bijstandsuitkering, IOAW-, IOAZ- of WIK-uitkering aangewezen. Dit betekent dat bijna 12% van de beroepsbevolking in het Centrum van Den Haag een dergelijke uitkering heeft. Dit percentage ligt beduidend hoger dan het percentage van de Haagse bevolking (7,2%) dat een bijstand-, IOAW-, IOAZ- of WIK-uitkering heeft.

WVG

Op 1 januari 2001 was 14% van het aantal bewoners in stadsdeel Centrum 55 jaar of ouder. Afgezet tegen het totale percentage Haagse inwoners van 55 jaar en ouder, 23,3% op 1 januari 2001, wonen er in het Centrum van Den Haag dus relatief weinig ouderen. Het aantal WVG-gerechtigden, waarvan ouderen een belangrijk onderdeel uitmaken, ligt iets onder het totale percentage WVG-gerechtigden in Den Haag: Ongeveer 3,5% van de Haagse bevolking heeft een WVG-voorziening. In stadsdeel centrum ligt dit percentage op 2,7%.

4.2.6. Verslavingsgegevens

	totalen		harddrugs-verslaafden		softdrugs-verslaafden		alcohol-verslaafden		gok-verslaafden		overige verslaving	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Den Haag	3152	100	2054	65,1	221	7,0	547	17,4	72	2,3	258	8,2
Totaal Centrum *)	713	22,6	477	23,2	51	23	105	19,2	14	19,4	66	25,6
		$\frac{100}{100}$		66,9		7,2		14,7		2,0		9,2
		100		100		100		100		100		100
Archipelbuurt	15	2,1	8	1,7	3	5,9	3	2,9	0	0	1	1,5
Zeeheldenkwartier	94	13,2	55	11,5	7	13,7	19	18,1	2	14,3	11	16,7
Willemspark	6	0,8	3	0,6	0	0	2	1,9	1	7,1	0	0
Stationsbuurt	124	17,4	90	18,9	9	17,6	17	16,2	2	14,3	6	9,1
Centrum	228	32,0	146	30,6	17	33,3	36	34,3	5	35,7	24	36,4
Transvaal	220	31,0	156	32,7	14	27,5	24	22,9	4	28,6	22	33,3
Groente-/Fruitmarkt	26	3,6	19	4,0	1	2,0	4	3,8	0	0	2	3,0

Schildersbuurt	366		270		27		32		5		32	
----------------	-----	--	-----	--	----	--	----	--	---	--	----	--

*) exclusief Schildersbuurt

Bron: Parnassia: Addictis 1999 (Addictis betreft verslaafden in ambulante zorg en reclassering).

N.B. Door een verandering van registratiesysteem bij Parnassia is een vergelijking met de Gebiedsbeschrijving 1999 niet mogelijk. Het aantal verslaafden in de Gebiedsbeschrijving 1999 betrof zowel de ambulante/extramurale als de intramurale zorg. Thans worden alleen de cijfers gegevens voor de ambulante zorg, incl. cliënten reclassering.

- In stadsdeel Centrum zijn relatief veel inwoners geregistreerd als zijnde verslaafd (in ambulante zorg): 22,6% van alle Haagse ambulante verslaafden. Met name in de wijken Centrum en Transvaal wonen relatief veel verslaafden. In de Archipelbuurt, Willemspark en de Groente- & Fruitmarkt zijn er juist relatief weinig geregistreerde (ambulante) verslaafden.
- In stadsdeel Centrum zijn de geregistreerde verslaafden relatief vaak gebruikers van hard-drugs. Bijna 67% van alle verslaafden (in ambulante zorg) in het stadsdeel zijn harddrugverslaafden. Zij wonen vooral in Transvaal en de wijk Centrum.
- In stadsdeel Centrum woont 23,2% van alle Haagse harddrugverslaafden (in ambulante zorg).
- In Transvaal en Centrum verblijven ook de meeste softdrug-, alcohol-, gok- en overig verslaafden (zowel absoluut als relatief).
- In het stadsdeel zijn meer alcohol- an softdrugverslaafden in ambulante zorg.
- De Schilderswijk (-buurt) maakt officieel ook deel uit van het stadsdeel Centrum. Voor deze wijk is evenwel een aparte gebiedsbeschrijving gemaakt. Voor het gehele stadsdeel bezien, neemt de Schilderswijk ongeveer eenderde van het totaal aantal verslaafden (in ambulante zorg) voor zijn rekening.

4.3. Onderwijs

" \ 24.3.1. Leerplichtigen naar wijk en nationaliteit

aantal leerplichtigen Centrum naar wijk en etniciteit per 1 juli 2001

wijk	onbekend	nederlands	SAA	marokkaans	turks	overig	totaal
Archipel	14	384	13		2	212	625
Zeeheldenkwartier	31	471	179	87	63	235	1066
Willemspark	1	37	7		1	21	67
Stationsbuurt	27	171	269	195	141	213	1016
Centrum	38	532	369	208	87	452	1686
Schildersbuurt	94	404	2148	2339	2385	1021	8391
Transvaalkwartier	79	215	891	553	1213	453	3404
Groente- en Fruitmarkt	18	158	248	49	253	118	844
totaal Centrum	302	2372	4124	3431	4145	2725	17099
totaal Den Haag	1269	25853	10339	5831	7090	11337	61719
	onbekend	nederlands	SAA	marokkaans	turks	overig	totaal
Archipel	2,2%	61,4%	2,1%		0,3%	33,9%	100,0%
Zeeheldenkwartier	2,9%	44,2%	16,8%	8,2%	5,9%	22,0%	100,0%
Willemspark	1,5%	55,2%	10,4%		1,5%	31,3%	100,0%
Stationsbuurt	2,7%	16,8%	26,5%	19,2%	13,9%	21,0%	100,0%
Centrum	2,3%	31,6%	21,9%	12,3%	5,2%	26,8%	100,0%
Schildersbuurt	1,1%	4,8%	25,6%	27,9%	28,4%	12,2%	100,0%
Transvaalkwartier	2,3%	6,3%	26,2%	16,2%	35,6%	13,3%	100,0%
Groente- en Fruitmarkt	2,1%	18,7%	29,4%	5,8%	30,0%	14,0%	100,0%
totaal Centrum	1,8%	13,9%	24,1%	20,1%	24,2%	15,9%	100,0%
totaal Den Haag	2,1%	41,9%	16,8%	9,4%	11,5%	18,4%	100,0%

bron:ROBINSON

In stadsdeel Centrum is slechts 13,9% van de leerplichtigen van Nederlandse

origine, tegen 41,9% voor heel Den Haag. Alleen de wijken Archipel, Zeeheldenkwartier en Willemspark komen boven het Haagse gemiddelde uit wat dit betreft. De andere wijken zitten er ver onder, met als uitschieters de Schildersbuurt met 4,8% Nederlandse leerplichtigen en het Transvaalkwartier met 6,3%.

In de Schildersbuurt treffen we van alle Haagse wijken het hoogste percentage Marokkaanse leerplichtigen: 27,9%.

In het Transvaalkwartier zien we van alle Haagse wijken het hoogste percentage Turkse leerplichtigen: 35,6%.

In de Groente- en Fruitmarkt vinden we van alle Haagse wijken het hoogste percentage Surinaams/Antilliaans/Arubaanse leerlingen: 29,4%.

4.3.2. Leerplichtigen en hun verzuim op wijkniveau

aantal behandelde leerplichtigen absoluut verzuim naar wijk stadsdeel Centrum 2000/2001				
	aantal verzuim	% wijk	aantal lp	% absoluut verzuim
Archipelbuurt	22	4,3	625	3,5%
Zeeheldenkwartier	40	7,8	1066	3,8%
Willemspark	4	0,8	67	6,0%
Stationsbuurt	41	8	1016	4,0%
Centrum	84	16,3	1686	5,0%
Schilderswijk	202	39,2	8391	2,4%
Transvaalkwartier	107	20,8	3404	3,1%
Groente- en fruitmarkt	15	2,9	844	1,8%
totaal Centrum	515	100	17099	3,0%
totaal Den Haag	1563		61719	2,5%

Bron:ROBINSON

Absoluut verzuim betreft leerplichtige leerlingen die niet bij een school staan ingeschreven.

In stadsdeel Centrum komt het absoluut verzuim met 3,0% net iets uit boven het Haagse gemiddelde van 2,5%. Willemspark en de wijk Centrum zitten daar met 6.0% en 5,0% wat ruimer boven. De Schilderswijk en de Groente- en Fruitmarkt hebben een absoluut verzuimpercentage ónder dat van Den Haag.

aantal behandelde leerplichtigen relatief verzuim naar wijk stadsdeel Centrum 2000/2001				
	aantal relatief verzuim	% wijk	aantal leerplichtigen	% relatief verzuim
Archipelbuurt	4	1	625	0,6%
Zeeheldenkwartier	17	4,1	1066	1,6%
Willemspark	1	0,2	67	1,5%
Stationsbuurt	27	6,4	1016	2,7%
Centrum	35	8,4	1686	2,1%
Schilderswijk	248	59,2	8391	3,0%
Transvaalkwartier	68	16,2	3404	2,0%
Groente- en fruitmarkt	19	4,5	844	2,3%
totaal Centrum	419	100	17099	2,5%
totaal Den Haag	1118		61719	1,8%

Bron:ROBINSON

Relatief verzuim betreft het door leerplichtige leerlingen veelvuldig of langdurig spijbelen.

Stadsdeel Centrum scoort qua relatief verzuim betrekkelijk hoog: 2,5% tegen 1,8% voor heel Den Haag. De Archipelbuurt, het Zeeheldenkwartier en Willemspark zitten nog wel onder het Haagse gemiddelde. De andere wijken komen daar boven, met

als uitschieters de Stationsbuurt (2,7%) en de Schilderswijk (3,0%).

4.3.3. Opleidingsniveau

Stadsdeel Centrum scoort met betrekking tot de opleidingsniveau iets lager dan heel Den Haag. In heel Den Haag heeft 59% van de bevolking HAVO of hoger, in het stadsdeel Centrum 58%. Van alle inwoners van Stadsdeel Centrum heeft 23% maximaal een VBO- / MAVO diploma (tegen 26% voor heel Den Haag) en 17% maximaal een Basisschool - opleiding volledig afgerond (tegen 13% voor heel Den Haag) .

Het opleidingsniveau in de Schilderswijk is laag. Het percentage jongeren dat zonder voldoende startkwalificatie het onderwijssysteem verlaat, ligt eveneens boven het stedelijk gemiddelde.

4.3.4. Uitslagen Cito-toets

resultaten op de Eindtoets Basisonderwijs naar stadsdeel 1999/2000

	aantal	percentage goede antwoorden				standaard - score	verschil t.o.v. Den Haag gemiddeld				
		taal	rekenen	informatieverwerking	wereldoriëntatie		taal	rekenen	informatieverwerking	wereldoriëntatie	standaard-score
Den Haag	3790	63%	63%	63%	64%	529,7					
Loosduinen	399	70%	67%	70%	68%	533,6	7%	4%	7%	3%	3,9
Escamp	757	61%	60%	62%	62%	528,5	-2%	-3%	-1%	-2%	-1,2
Segbroek	464	68%	67%	69%	69%	532,9	5%	4%	6%	5%	3,2
Scheveningen	362	70%	72%	72%	70%	535	7%	9%	9%	6%	5,3
Centrum	1103	58%	58%	56%	58%	525,9	-6%	-4%	-8%	-6%	-3,8
Laak	320	57%	57%	58%	55%	525,9	-6%	-6%	-5%	-10%	-3,8
Haagse Hout buiten	238	71%	72%	72%	73%	535,6	8%	10%	9%	8%	5,9
Den Haag	147	63%	64%	65%	66%	530,5	0%	1%	2%	1%	0,8

Bron:CITO

Aan het eind van de basisschool maken leerlingen een Eindtoets Basisonderwijs van het CITO. De resultaten van alle 8e groepers in een stadsdeel samen leveren een gemiddelde standdaardscore op.

In stadsdeel Centrum ligt de gemiddelde standdaardscore bijna vier punten lager dan in Den Haag. Op het onderdeel Rekenen worden 4% minder goede antwoorden gegeven dan in de stad als geheel, op de onderdelen Taal en Wereldoriëntatie 6% en op het onderdeel Informatieverwerking 8%.

4.4. Veiligheid en handhaving

Tabel 4.4.1. Misdrijfcijfers op wijkniveau

Tabel 4.4.1. Misdrijfcijfers Centrum (stadsdeel)							
	1998		1999		2000		index
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	
diefstal uit woning	1405	19	1220	16	1181		84
diefstal uit auto	4543	63	4860	63	4435		98
mishandeling	495	7	506	7	479		97
bedreiging	206	3	273	4	242		117
beroving op straat	437	6	642	8	902		206
overval	28		17	0	23		82
poging tot doodslag	137	2	129	3	95		69
totaal	7251	100	7647	100	7357		

bron: Politie Haaglanden

Tabel 4.4.1.1 Misdrijfcijfers Archipelbuurt							
	1998		1999		2000		index
	absoluut	percent.	abs.	perc.	abs.	perc.	
diefstal uit woning	58	24	52	23	51	22	88
diefstal uit auto	160	69	150	66	172	73	107
mishandeling	9	4	7	3	7	3	78
bedreiging	2	1	10	4	1	0	50
beroving op straat	4	2	5	2	5	2	125
overval	0		1	1	0	0	0
poging tot doodslag	0		1	1	0	0	0
totaal	233	100	226	100	236	100	

bron: Politie Haaglanden

Tabel 4.4.1.2. Misdrijfcijfers Zeeheldenkwartier							
	1998		1999		2000		index
	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.	
diefstal uit woning	156	64	100	53	113	56	72
diefstal uit auto	27	11	18	9	18	9	67
mishandeling	20	8	28	15	30	15	150
bedreiging	13	5	16	9	14	7	8
beroving op straat	20	8	19	10	24	12	1
overval	4	2	4	2	4	2	1
poging tot doodslag	4	2	3	2	2	1	50
totaal	244	100	188	100	205	100	

bron: Politie Haaglanden

Tabel 4.4.1.3. Misdrijfcijfers Willemspark							
	1998		1999		2000		index
	abs.	perc.	abs.	perc.	abs.	perc.	
diefstal uit woning	29	15	29	21	11	7	38
diefstal uit auto	150	80	105	77	120	82	1
mishandeling	2	1	0	0	5	3	3
bedreiging	1	1	1	1	6	4	6
beroving op straat	4	2	2	1	4	3	100
overval	0	0	0	0	0	0	0
poging tot doodslag	1	1	0	0	1	1	100

totaal	187	100	137	100	147	100
--------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

bron: Politie Haaglanden

Tabel 4.4.1.4. Misdrijfcijfers Stationsbuurt		1998		1999		2000	
diefstal uit woning	136	32	117	25	134	30	99
diefstal uit auto	61	14	77	16	42	9	69
mishandeling	80	19	84	18	57	13	71
bedreiging	38	9	44	9	36	8	43
beroving op straat	90	21	112	24	171	38	190
overval	6	1	6	1	1	0	17
poging of doodslag	15	4	31	7	9	2	6091
totaal	426	100	471	100	450	100	

bron: Politie Haaglanden

Tabel 4.4.1.5. Misdrijfcijfers Centrum		1998		1999		2000	
diefstal uit woning	317	10	313	10	245	9	77
diefstal uit auto	2329	75	2195	70	1939	69	83
mishandeling	181	6	196	6	173	5	96
bedreiging	73	3	104	3	81	3	111
beroving op straat	161	5	300	10	354	13	220
overval	13	0	6	0	5	0	38
poging of doodslag	36	1	31	1	33	1	92
totaal	3110	100	3145	100	2830	100	

bron: Politie Haaglanden

Tabel 4.4.1.6. Misdrijfcijfers Schildersbuurt		1998		1999		2000	
diefstal uit woning	363	44	309	39	331	39	91
diefstal uit auto	174	21	160	20	131	16	75
mishandeling	114	14	107	13	104	12	91
bedreiging	40	5	62	8	47	6	118
beroving op straat	96	11	123	15	196	23	204
overval	4	-	5	1	3	1	75
poging of doodslag	40	5	32	4	28	3	70
totaal	831	100	798	100	840	100	

bron: Pol

Tabel 4.4.1.7. Misdrijfcijfers Transvaalkwartier		1998		1999		2000	
diefstal uit woning	318	36	252	30	265	29	83
diefstal uit auto	366	41	374	45	352	39	96
mishandeling	78	9	75	9	84	9	108
bedreiging	31	4	27	3	47	5	152
beroving op straat	64	7	83	10	140	15	219
overval	3	0	1	0	10	1	330
poging tot doodslag	29	3	20	3	17	2	59
totaal	889	100	832	100	915	100	

Tabel 4.4.1.8. Misdrijfcijfers Groente en Fruitmarkt

	1998		1999		2000		
diefstal uit woning	41	43	56	49	38	34	93
diefstal uit auto	27	28	27	23	24	22	89
mishandeling	11	12	9	8	19	17	173
bedreiging	8	8	9	8	10	9	125
beroving op straat	3	3	12	10	18	16	600
overval	3	3		0		0	0
poging tot doodslag	3	3	2	2	2	2	67
totaal	96	100	115	100	111	100	

4.4.2. Aantal aangehouden verdachten naar bureau / stadsdeel

	1998		1999		2000		
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	
vrouw	42	18,6	45	18,5	41	18	
man	184	81,4	198	81,5	187	82	
totaal	226	100	243	100	228	100	

bron: Politie Haaglanden

	1998		1999		2000		
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	
12 - 17 jaar	17	7,5	22	9,1	16	7	
18 - 24 jaar	28	14,4	44	18,1	33	14,5	
25 - 34 jaar	87	38,5	71	29,2	80	35,1	
35 - 44 jaar	49	21,7	42	17,3	56	24,6	
45 - 54 jaar	26	11,5	38	15,6	31	13,6	
55 +	19	8,4	26	10,7	12	5,2	
totaal	225	100	243	100	228	100	

Bron: Politie Haaglanden

	1998		1999		2000		
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	
wel verslaafd	16	7,1	13	5,3	20	8,8	
niet verslaafd	210	92,9	230	94,7	208	91,2	
totaal	226	100	243	100	228	100	

Bron: Politie Haaglanden

	1998		1999		2000		
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	
Beginner	135	59,7	143	58,8	130	57	
Doorstromer	59	26,1	63	25,9	59	25,9	
Veelpleger	32	11,5	37	15,3	39	17,1	
totaal	226	100	243	100	228	100	

Bron: Politie Haaglanden

	1998		1999		2000		
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%	
vrouw	51	16,2	64	19,8	62	19,2	
man	264	83,8	260	80,2	261	80,8	

totaal	315	100	324	100	323	100
--------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Tabel 4.4.2b.6. Verdachten gebied bureau Jan Hendrikstraat, naar leeftijd						
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
12 - 17 jaar	27	8,6	33	10,2	41	12,7
18 - 24 jaar	55	17,5	63	19,4	58	18
25 - 34 jaar	114	36,2	96	29,6	84	26
35 - 44 jaar	66	21	745	22,8	80	24,8
45 - 54 jaar	40	12,7	44	13,6	37	11,5
55 +	13	4,2	14	4,3	23	7,2
totaal	315	100	324	100	323	100

Tabel 4.4.2b.7. Verdachten gebied bureau Jan Hendrikstraat, naar harddrugverslaving						
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
wel verslaafd	31	9,8	38	11,7	35	10,8
niet verslaafd	284	90,2	286	88,3	288	89,2
totaal	315	100	324	100	323	100

Tabel 4.4.2b.8. Verdachten gebied bureau Jan Hendrikstraat, naar typologie						
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Beginner	172	55	161	49,7	165	51,08
Doorstromer	85	26,6	100	30,86	90	27,86
Veelpleger	58	18,4	63	19,44	68	21,05
totaal	315	100	324	100	323	100

Tabel 4.4.2c.9. Verdachten gebied bureau De Heemstraat, naar sekse						
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
vrouw	133	12,4	144	12,3	118	11,6
man	939	87,6	1025	87,7	898	88,4
totaal	1072	100	1169	100	1016	100

Tabel 4.4.2c.10. Verdachten gebied bureau De Heemstraat, naar leeftijd						
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
12 - 17 jaar	130	1,21	195	16,7	149	14,7
18 - 24 jaar	258	24,1	299	25,6	242	23,8
25 - 34 jaar	324	30,2	329	28,1	313	30,8
35 - 44 jaar	219	20,4	234	20,0	195	19,2
45 - 54 jaar	107	10,0	84	7,2	77	7,6
55 +	34	3,2	28	2,4	40	4,0
totaal	1072	100	1169	100	1016	100

Tabel 4.4.2c.11. Verdachten gebied bureau De Heemstraat, naar harddrugverslaving						
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
wel verslaafd	112	9,9	112	9,6	85	8,4
niet verslaafd	1017	90,1	1057	90,4	931	91,6
totaal	1129	100	1169	100	1016	100

	Tabel 4.4.2c.12. Verdachten gebied bureau De Heemstraat, naar typologie					
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Beginner	568	52,99	601	51,41	529	52,07
Doorstromer	321	29,94	378	32,34	318	31,30
Veelpleger	183	17,07	190	16,25	169	16,63
totaal	1072	100	1169	100	1016	100

	Tabel 4.4.2d.13. Verdachten gebied bureau Hoefkade, naar sekse					
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
vrouw	107	14,2	126	16,0	108	14,8
man	648	85,8	661	84,0	621	85,2
totaal	755	100	787	100	729	100

	Tabel 4.4.2d.14. Verdachten gebied bureau Hoefkade, naar leeftijd					
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
12 - 17 jaar	113	15,0	128	16,3	129	17,7
18 - 24 jaar	172	22,8	179	22,7	158	21,7
25 - 34 jaar	207	27,4	215	27,3	180	24,7
35 - 44 jaar	165	21,9	150	19,1	146	20,0
45 - 54 jaar	74	9,8	79	10,0	80	11,0
55 +	24	3,1	36	4,6	36	4,9
totaal	755	100	787	100	729	100

	Tabel 4.4.2d.15. Verdachten gebied bureau Hoefkade, naar harddrug-verslaving					
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
wel verslaafd	97	12,8	88	11,2	71	9,7
niet verslaafd	658	87,2	699	88,8	658	90,3
totaal	755	100	787	100	729	100

	Tabel 4.4.2d.16. Verdachten gebied bureau Hoefkade, naar typologie					
	1998		1999		2000	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
Beginner	359	47,55	371	47,14	370	50,75
Doorstromer	240	31,79	259	32,91	220	30,18
Veelpleger	156	20,66	157	19,94	139	19,06
totaal	755	100	787	100	729	100

4.4.3. Subjectieve veiligheid op bureauniveau.

Toelichting: In de enquête (Politiemonitor 2001) is gevraagd of men zich we eens onveilig voelt en zo ja, hoe vaak. Benchmark: in Nederland als geheel voelt 28,5% zich wel eens onveilig in 2001. Aan deze mensen is vervolgens gevraagd of zij zich vaak, soms of bijna nooit onveilig voelen.

In Nederland als geheel antwoordde 19,3% dat zij zich vaak onveilig voelen. Rekenen we dit percentage vervolgens terug naar alle ondervraagden, dan blijkt dat 5,5% van alle ondervraagden in Nederland zich vaak onveilig voelt. Het laatste percentage is in de tabel opgenomen, uitgesplitst per Haags bureaugebied.

Onveiligheidsgevoelens naar politiebureau in %	
1999	2001

stadsdeel	bureaus	wel eens	vaak	wel eens	vaak
Karnebeek	41		6	33,8	8,2
Centrum	J.Hendrikstraat	49,2	12,5	48	12,6
	De Heemstraat	47,7	11,5	42,6	13,9
	Hoefkade	55,9	20	50,5	16,6

bron: Politiemonitor Bevolking 2001, regio Haaglanden

In de stadsdelen Centrum respectievelijk Escamp zijn de gevoelens van onveiligheid het grootst. Met name geldt dit voor het gebied van bureau Hoefkade. Dit komt overeen met de constatering in de vorige paragrafen betreffende aantallen aangiften en aangehouden verdachten.

Uitgezonderd het gebied Hoefkade zegt overal minder dan de helft van de bewoners zich wel eens onveilig te voelen.

Vergelijken we de gegevens uit de Politiemonitor 2001 met die uit 1999, dan zie we dat in de gebieden van de bureaus Jan Hendrikstraat, Hoefkade, Overbosch, Duinstraat en Segbroek de gevoelens van onveiligheid zijn afgenomen, zowel bij diegenen die zeggen zich "wel eens" onveilig te voelen als bij de ondervraagden die zeggen zich 'vaak' onveilig te voelen. Een opvallende daling zien we v.w.b. 'wel eens onveilig' in de gebieden Karnebeeklaan (-7,2%) en De Heemstraat (-5,1%).

Ontwikkeling onveiligheidsgevoelens (meer/minder) per gebied (2001 t.o.v. 1999)			
stadsdeel	bureaus	wel eens onveilig	vaak onveilig
Centrum	Karnebeek KarnPatijnlaanebeek	- 7,2	+ 2,2
	J.Hendrikstraat	- 1,2	- 0,1
	De Heemstraat	- 5,1	+ 2,4
	Hoefkade	- 5,4	- 3,4
	Zuiderpark	+ 2,2	+ 0,2

bron: Politiemonitor Bevolking 2001, regio Haaglanden

4.5. Woningvoorraad & Woningmarktontwikkeling

4.5.1. Woningvoorraad, 1992 - 2001

	1992	1995	2000	2001	1992-2001	1992-2001 (%)
	N	N	N	N	N	%
Archipelbuurt	2992	3007	3198	3305	313	10,5
Zeeheldenkwartier	4852	5304	5398	5442	590	12,2
Willemspark	952	962	1041	1040	88	9,2
Stationsbuurt	3530	3837	4381	4382	852	24,1
Centrum	8712	9436	10341	10575	1863	21,4
Schildersbuurt	11544	11443	11907	11808	264	2,3
Transvaalkwartier	6843	6681	6922	6719	-124	-1,8
Groente en Fruitmarkt	716	715	1517	1517	801	111,9
Stadsdeel Centrum	40141	41385	44705	44788	4647	11,6
Den Haag	201700	206017	214508	215570	13870	6,9

In het stadsdeel Centrum is het aantal woningen sinds 1995 met 4647 toegenomen tot 44.788 woningen in 2001. Deze procentuele toename van 11,6% ligt fors boven het stedelijk gemiddelde. De meeste woningen zijn toegevoegd aan de wijken Centrum, Stationsbuurt, Groente- en Fruitmarkt en Zeeheldenkwartier.

4.5.2. Eigendoms categorieën

	eigenaar-bewoner	toegelaten instelling	particulier	eigen nog niet bepaald	Totaal
	%	%	%	%	N
Archipelbuurt	52,0	14,3	27,2	6,5	3270
Zeeheldenkwartier	36,6	26,3	31,5	5,6	5149
Willemspark	27,7	3,6	57,9	10,9	1023
Stationsbuurt	13,5	58,7	24,2	3,6	4467
Centrum	19,6	38,5	35,7	6,2	9981
Schildersbuurt	13,3	66,5	18,3	1,9	11879
Transvaalkwartier	17,0	60,7	18,4	3,9	6739
Groente en Fruitmarkt	33,1	36,7	26,6	3,6	1556
Stadsdeel Centrum	22,0	47,4	26,3	4,4	44064
Den Haag	37,8	36,8	21,5	3,9	213295
Bron	OZB	OZB	OZB	OZB	OZB

In het stadsdeel Centrum staan relatief veel woningen behorend tot de sociale huursector (toegelaten instelling), en de particuliere huur. Er zijn beduidend minder eigenaar-bewoners in dit stadsdeel.

De wijken binnen dit stadsdeel vertonen een grote variatie. In de Archipelbuurt wonen veel eigenaar-bewoners. In de Stationsbuurt, Schildersbuurt en Transvaalkwartier wonen relatief veel mensen in een sociale huurwoning. De particulier huur is met name sterk vertegenwoordigd in de wijk Willemspark.

N.B. Het verschil in aantal woningen tussen tabel 4.6.1 en 4.6.2 wordt veroorzaakt door de verschillen die er zijn tussen de verschillende bronbestanden. Voor een uitleg hiervan wordt verwezen naar de definitiebijlage.

4.5.3. Koopprijsontwikkeling

	gem verkoopprijs		% t.o.v. 1995	verkochte woningen		% t.o.v. 1995
	euro	euro	%	woningen	woningen	%
	1995	2000		1995	2000	
Archipelbuurt	146925	375390	155,5	113	100	-11,5
Zeeheldenkwartier	78513	152848	94,7	116	139	19,8
Willemspark	129903	321290	147,3	20	32	60,0
Stationsbuurt	79913	98373	23,1	80	44	-45,0
Centrum	97714	172667	76,7	134	144	7,5
Schildersbuurt	47136	90808	92,6	91	100	9,9
Transvaalkwartier	35175	67206	91,1	113	153	35,4
Groente en Fruitmarkt	40346	103309	156,1	43	42	-2,3
Stadsdeel Centrum	81399	161752	98,7	710	754	6,2
Den Haag	80311	142378	77,3	6501	6995	7,6
Bron	GBD	GBD	DSO	GBD	GBD	DSO

	gemiddelde looptijd		% t.o.v. 1995	M ² -prijs woningen		% t.o.v. 1995
	dagen	dagen	%	euro/M ²	euro/M ²	%
	1995	2000		1995	2000	
Archipelbuurt	62	61	-1,6	959	2208	130,1
Zeeheldenkwartier	94	42	-55,3	692	1307	88,6
Willemspark	121	53	-56,2	1277	2502	95,9
Stationsbuurt	123	52	-57,7	761	1006	32,1

Centrum	93	50	-46,2	886	1655	86,9
Schildersbuurt	126	80	-36,5	525	949	80,8
Transvaalkwartier	93	62	-33,3	438	788	80,1
Groente en Fruitmarkt	65	55	-15,4	436	988	126,6
Stadsdeel Centrum	91	54	-40,7	718	1355	88,8
Den Haag	76	46	-39,5	725	1264	74,3
Bron	NVM	NVM	DSO	GBD	GBD	DSO

De gemiddelde verkoopprijs van een verkochte woning in het stadsdeel Centrum ligt enigszins boven het stedelijk gemiddelde. Sinds 1995 is de prijs van een verkochte woning in dit stadsdeel met bijna 99% gestegen, wat fors boven het stedelijk gemiddelde ligt. Binnen het stadsdeel Centrum zijn het met name de wijken Archipelbuurt en Willemspark met een boven gemiddelde verkoopprijs. Samen met de wijk Groente- en Fruitmarkt is de procentuele toename van de verkoopprijs ook in deze wijken het hoogst. De enige wijk binnen het stadsdeel die echt achterblijft is de Stationsbuurt. Deze wijk heeft een lage gemiddelde verkoopprijs, maar belangrijker is dat de prijsontwikkeling ook achter blijft.

In het stadsdeel Centrum duurt het gemiddeld wat langer voordat een woning wordt verkocht. Toch is voor alle wijken sinds 1995 de tijd dat een woning te koop staat afgenomen.

4.5.4. Huurprijsontwikkeling (sociale woningbouw)

	Gemiddelde huur	Aantal meegetelde woningen
	euro	N
	2000	2000
Archipelbuurt	155	449
Zeeheldenkwartier	151	1227
Willemspark	139	37
Stationsbuurt	154	1963
Centrum	142	3501
Schildersbuurt	140	6914
Transvaalkwartier	118	4125
Groente en Fruitmarkt	150	137
Stadsdeel Centrum	136	18353
Den Haag	139	76745
Bron	DSO	DSO

In het stadsdeel Centrum is de gemiddelde huur van een (sociale) huurwoning iets lager dan die voor heel Den Haag. Binnen dit stadsdeel zijn weer goedkopere wijken (Transvaalkwartier en Stationsbuurt) en duurdere wijken (Archipelbuurt, Zeeheldenkwartier en Groente- en Fruitmarkt) te onderscheiden.

4.5.5 Aantal verhuringen volgens het aanbodmodel

	aanbiedingsgraad		aantal verhuringen		gem aantal reacties		aantal advertenties	
	aanbiedin	aanbiedin	woningen	woningen	reacties	reacties	advertent	advertent
	1996	2000	1996	2000	1996	2000	1996	2000
Archipelbuurt	2.3	2.7	30	33	34	81	29	30
Zeeheldenkwartier	2.2	5.0	107	125	54	165	104	113
Willemspark	1.5	2.0	2	2	56	184	2	2
Stationsbuurt	2.5	3.8	213	292	24	91	208	170
Centrum	2.4	4.0	377	323	35	152	338	241
Schildersbuurt	2.2	4.9	1255	560	39	115	721	499
Transvaalkwartier	2.7	3.4	471	261	51	141	451	181

Groente en Fruitmarkt	1.9	4.7	171	55	23	48	46	48
Stadsdeel Centrum	2.3	4.3	2626	1651	40	124	1899	1284
Den Haag	2.4	4.1	7610	6096	29	104	6567	4952
Bron	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH

4.5.5.1 Verhuurde woningen naar huurklassen volgens het aanbodmodel, 2000

	verhuurd tot kwaliteitsgr	verhuurd tot bereikbr	verhuurd tot aftopgr	verhuurd tot huurprijs	verhuurd boven huurpr	verhuurd huur onbekend
	woningen	woningen	woningen	woningen	woningen	woningen
Archipelbuurt	5	8	11	9	0	0
Zeeheldenkwartier	44	48	28	5	0	0
Willemspark	0	1	1	0	0	0
Stationsbuurt	178	70	30	13	1	0
Centrum	114	131	43	34	1	0
Schildersbuurt	162	262	112	21	3	0
Transvaalkwartier	169	63	22	6	1	0
Groente en Fruitmarkt	8	10	3	22	12	0
Stadsdeel Centrum	680	593	250	110	18	0
Den Haag	2382	2380	784	464	77	9
Bron	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH

4.5.5.2 Slaagprofiel van de nieuwe huurders van de verhuurde woningen volgens het aanbodmodel, 2000

	huurder doorstromers	huurder starters	huurder cat onbekend	woonduur doorstromers	leeftijd starters
	huurders	huurders	huurders	jaren	jaren
Archipelbuurt	21	12	0	16	30
Zeeheldenkwartier	56	69	0	10	36
Willemspark	1	1	0	4	40
Stationsbuurt	87	205	0	5	31
Centrum	108	211	4	9	37
Schildersbuurt	280	279	1	8	38
Transvaalkwartier	88	170	3	7	37
Groente en Fruitmarkt	33	20	2	8	32
Stadsdeel Centrum	674	967	10	8	36
Den Haag	2848	3217	31	11	37
Bron	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH

4.5.5.3 Nieuwe huurders naar inkomensgroepen volgens het aanbodmodel, 2000

	huurder minima	huurder overige doelgr	huurder niet-doelgroep	huurder ingroep onbek
	huurders	huurders	huurders	huurders
Archipelbuurt	7	12	13	1
Zeeheldenkwartier	37	39	39	10
Willemspark	0	1	1	0
Stationsbuurt	119	56	66	51
Centrum	96	91	112	24
Schildersbuurt	229	250	71	10
Transvaalkwartier	105	82	35	39
Groente en	7	11	33	4

Fruitmarkt				
Stadsdeel Centrum	600	542	370	139
Den Haag	1990	2148	1614	344
Bron	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH	AanbodDH

In zowel Den Haag als in het stadsdeel Centrum valt waar te nemen dat de aanbiedingsgraad toeneemt. Dit betekent dat een woning vaker moet worden aangeboden voordat er een verhuuring plaatsvindt. Verder neemt het aantal verhuringen in zowel Den Haag als in het stadsdeel af. Ook het aanbod van woningen middels woningadvertenties neemt af, en tegelijkertijd neemt het aantal reacties op een advertentie sterk toe.

De meeste verhuurde woningen in het stadsdeel Centrum (77%) hebben een huurprijs tot maximaal

€ 361 (bereikbaarheidsgrens). In Den Haag is dit 78%. In het stadsdeel Centrum vinden relatief veel starters een huurwoning (59%). In heel Den Haag is dit 52%. De starters zijn in het stadsdeel Centrum met een leeftijd van 36 jaar dan ook gemiddeld een jaar jonger dan in heel Den Haag. Doorstromers komen in dit stadsdeel ook relatief snel in aanmerking voor een andere huurwoning. De meeste nieuwe huurders in het stadsdeel Centrum behoren tot de doelgroep (69%). Dit is nagenoeg gelijk aan het Haags gemiddelde (68%).

4.5.6. Huursubsidie-gebruik

	gemiddelde IHS per mnd		% t.o.v. 1995	aantal IHS-ontvangers		% t.o.v. 1995
	euro	euro	%	toekenn	toekenn	%
	1995	1999		1995	1999	
Archipelbuurt	103	131	26,8	290	287	-1,0
Zeeheldenkwartier	94	125	32,7	850	1013	19,2
Willemspark	103	130	23,7	41	49	19,5
Stationsbuurt	96	104	9,0	959	1771	84,7
Centrum	97	122	25,7	2424	2940	21,3
Schildersbuurt	104	145	39,1	4656	5821	25,0
Transvaalkwartier	85	118	38,8	2054	2450	19,3
Groente en Fruitmarkt	101	149	47,5	123	212	72,4
Stadsdeel Centrum	98	129	31,9	11397	14543	27,6
Den Haag	93	125	33,5	34990	43911	25,5
Bron	IHS	IHS	DSO	IHS	IHS	DSO

In het stadsdeel Centrum is het aantal huursubsidieontvangers sinds 1995 met 27,6% toegenomen. Dit is een toename die sterker is dan het stedelijk gemiddelde. De toename van het aantal huursubsidieontvangers is het sterkst in de wijk Stationsbuurt. De meeste huursubsidieontvangers in het stadsdeel Centrum wonen in de wijken Schildersbuurt, Centrum en Transvaalkwartier. Gemiddeld krijgen de inwoners van dit stadsdeel per maand € 129 euro aan huursubsidie.

4.6. Grondgebruik

4.6.1. Grondgebruik in percentages - op wijkniveau (1999)

	Archi pel buurt	Zee helden kwar tier	Willem spark	Sta- tions buurt	Cen- trum	Schil- ders buurt	Transv aal kwar tier	Groen- te en Fruit markt	Stadsd eel Cen- trum	Den Haag	Bron
glastuinbouw	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,3	CBS
overig agrarisch gebruik	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	3,8	CBS

bos	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	5,8	CBS
woongebied	59,5	85,9	25,0	67,1	36,6	87,7	88,3	45,5	62,3	43,7	CBS
bedrijfsterrein	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	5,2	9,1	1,3	2,1	CBS
dienstverlenende sector	24,1	9,9	68,8	15,8	45,9	1,4	2,6	25,5	23,3	6,3	CBS
overige openbare voorzieningen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,1	1,4	CBS
sociaal-culturele voorzieningen	0,0	2,8	0,0	0,0	6,8	1,4	1,3	1,8	2,8	3,9	CBS
spoor-, tram-, en metrowegen	2,5	1,4	0,0	10,5	1,5	4,1	0,0	5,5	3,1	2,0	CBS
verharde wegen	1,3	1,4	6,3	6,6	4,9	1,4	0,0	3,6	3,0	2,5	CBS
parken en plantsoenen	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,7	1,3	0,0	0,9	5,0	CBS
sportterreinen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	1,3	0,0	0,4	4,6	CBS
dag- en verblijfsrecreatie	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	CBS
volkstuinten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	CBS
overig	12,7	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	0,0	9,1	2,3	12,0	CBS
Totaal in ha.	79	71	32	76	205	146	77	55	741	6907	CBS

In het stadsdeel Centrum wordt een groot deel van de grond gebruikt als woongebied (62,3%).

Dit is beduidend meer dan het stedelijk gemiddelde voor Den Haag (43,7%).

Binnen het stadsdeel Centrum zijn het met name de wijken Transvaalkwartier, Schildersbuurt en Zeeheldenkwartier met een hoog percentage grond dat gebruikt wordt als woongebied.

Grondgebruik voor de dienstverlenende sector is sterk vertegenwoordigd in de wijken

Willemspark, Centrum, Groente en Fruitmarkt en Archipelbuurt. Grond in gebruik als bedrijfsterrein komt relatief veel voor in de wijken Groente en Fruitmarkt en Transvaalkwartier.

4.6.2. Bruto woningdichtheid

	won/ha	won/ha
	1996	1999
Archipelbuurt	38	40
Zeeheldenkwartier	75	76
Willemspark	30	32
Stationsbuurt	50	56
Centrum	47	50
Schildersbuurt	79	79
Transvaalkwartier	88	90
Groente en Fruitmarkt	17	30
Stadsdeel Centrum	57	60
Den Haag	30	31

4.6.3. Bruto Bevolkingsdichtheid

	inw/ha	inw/ha
	1996	1999
Archipelbuurt	70	71
Zeeheldenkwartier	160	153

Willemspark	42	44
Stationsbuurt	109	114
Centrum	86	87
Schildersbuurt	223	224
Transvaalkwartier	236	230
Groente en Fruitmarkt	46	85
Stadsdeel Centrum	132	135
Den Haag	65	65

Zowel de woningdichtheid als de bevolkingsdichtheid is in het stadsdeel Centrum fors hoger dan het stedelijk gemiddelde. Met name de wijken Transvaalkwartier, Schildersbuurt, Zeeheldenkwartier en Stationsbuurt kenmerken zich door een hoge woning- en bevolkingsdichtheid.

4.7. Voorzieningen

4.7.1. Aantal winkels op wijkniveau

Centrum - Binnenstad

kernegegevens	dagelijkse artikelen			niet-dagelijkse artikelen			totaal		
	2000	1994	% toename	2000	1994	% toename	2000	1994	% toename
De binnenstad									
aantal inwoners Den Haag	441097	445200	-1%	441097	445200	-1%	441097	445200	-1%
gem. toonbankbestedingen □	1756	1562	12%	2219	1804	23%	3975	3367	18%
bestedingspotentiëel (in mlij)	1707	1533	11%	2157	1771	22%	3864	3303	17%
koopkrachtbinding (in %)	11%	6%	69%	33%	34%	-3%	23%	21%	10%
gebonden omzet (in mlij)	182	97	88%	712	602	18%	894	699	28%
toevoeiing (in %)	11%	12%	-12%	30%	39%	-22%	27%	36%	-25%
omzet van buiten DH (in mlij)	22	13	64%	305	378	-19%	327	391	-16%
totale omzet (in mlij)	204	110	85%	1017	980	4%	1221	1090	12%
aantal winkels	114	110	4%	751	758	-1%	865	868	-0%
aantal m ² vvo	11701	7840	49%	139630	136810	2%	151331	144650	5%
m ² vvo per winkel	103	71	44%	186	180	3%	175	167	5%
m ² vvo per inwoner	0,027	0,018	51%	0,317	0,307	3%	0,343	0,325	6%
vloerproductiviteit □	7903	6367	24%	3304	3250	2%	3660	3419	7%

De binnenstad is het belangrijkste winkelgebied in de regio Haaglanden. Van de bijna 4000 winkels in Den Haag is 22% in de binnenstad gevestigd. Het betreft 865 winkels met een gezamenlijk verkoopvloeroppervlak van 151.000 m², 26% van het Haagse verkoopvloeroppervlak. In de periode 1994-2000 is het vloeroppervlak per saldo met 6.700 m² toegenomen, een geringe toename van 5%

Centrum buiten de binnenstad

De structuur

Stadsdeel Centrum buiten de binnenstad bestaat aan de noordzijde uit het Zeeheldenkwartier, de Archipelbuurt en Willemspark en aan de zuidzijde uit het Transvaalkwartier, de Schildersbuurt en de Stationsbuurt. Samen met het Centrum met ca 17.500 inwoners wonen er bijna 100.000 mensen. In het gebied zijn:

- 4 wijkwinkelcentra (de Z-structuur, Hobbemastraat-west, Paul Krugerlaan en de Hoefkade in de Schilderswijk);
- 6 buurtwinkelcentra (Stationsweg, Kempstraat / Hobbemastraat, Bankastraat, Koningstraat en Hoefkade / Hoflandplein);
- 3 bijzondere centra: de Frederikstraat / Javastraat, Babylon en de Bazar.

Maar liefst 54% van het vloeroppervlak bevindt zich verspreid in het gebied buiten de genoemde winkelcentra.

kernegegevens	dagelijkse artikelen			niet-dagelijkse artikelen			totaal		
	2000	1994	% toename	2000	1994	% toename	2000	1994	% toename
sd Centrum excl de binnenstad									
aantal inwoners stadsdeel	98284	97185	1%	98284	97185	1%	98284	97185	1%
gem. toonbankbestedingen □	1756	1562	12%	2219	1805	23%	3975	3367	18%
bestedingspotentiëel (in mlij)	380	334,6	14%	481	386,5	24%	861	721,1	19%
koopkrachtbinding (in %)	40%	44%	-10%	37%	15%	147%	38%	29%	34%
gebonden omzet (in mlij)	151	149	1%	178	58	207%	329	207	59%

toevloeiing (in %)	2%	36%	-95%	43%	70%	-39%	29%	52%	-44%
omzet van buiten sd (in milj)	2	85	-98%	115	138	-17%	117	223	-48%
totale omzet (in milj)	153	234	-35%	293	196	49%	445	430	4%
aantal winkels	266	298	-11%	452	451	0%	718	749	-4%
aantal m ² vvo	26655	19512	37%	49519	38186	30%	76174	57698	32%
m ² vvo per winkel	100	65	53%	110	85	29%	106	77	38%
m ² vvo per inwoner	0,271	0,201	35%	0,504	0,393	28%	0,775	0,594	31%
vloerproductiviteit []	2601	5442	-52%	2680	2329	15%	2652	3382	-22%
m² vvo per winkelcentrum									
22 wc Z-structuur	1433	1340	7%	4676	3560	31%	6109	4900	25%
23 B Frederikstraat/Javastraat	764	570	34%	4901	3430	43%	5665	4000	42%
29 wc Hobbemastraat-west	1480	800	85%	2243	1465	53%	3723	2265	64%
27 B Babylon	764	922	-17%	2821	3016	-6%	3585	3938	-9%
30 wc Paul Krugerlaan	2117	1450	46%	1410	3140	-55%	3527	4590	-23%
27 bc Stationsweg	1402	530	165%	1226	585	110%	2628	1115	136%
30 bc Kempstraat/Hobbemaplein	1658	470	253%	754	980	-23%	2412	1450	66%
6 bc Bankstraat	1437	670	114%	884	590	50%	2321	1260	84%
29 wc Hoefkade	981	725	35%	1001	970	3%	1982	1695	17%
29 bc Koningstraat	841	635	32%	430	180	139%	1271	815	56%
29 bc Hobbemastraat-centrum	479	480	-0%	422	230	83%	901	710	27%
27 B Bazar	470	395	19%	158	135	17%	628	530	18%
30 bc Hoefkade/Hoflandplein	439	305	44%	77	45	71%	516	350	47%
Centrum-elders	12390	10220	21%	28516	19860	44%	40906	30080	36%
Centrum buiten binnenstad-totaal	26655	19512	37%	49519	38186	30%	76174	57698	32%

Na de dagelijkse sector zijn wonen en doe-het-zelf de belangrijkste branches. Van beide branches is het aanbod bovendien meer dan gemiddeld gestegen. Ook het aanbod aan luxe artikelen en vrije tijdsartikelen is fors toegenomen. Daarentegen hebben de branches mode, bloemen etc en bruin-en witgoed sterk aan belang ingeboet.

4.7.2. Aantal recreatie-inrichtingen op wijkniveau

4.8. Bedrijven

4.8.1 Archipelbuurt

omschrijving	aantal	aantal werkzame vestigingspersonen
01 Landbouw, jacht	2	19
15 Voedingsmiddelen en dranken	1	5
20 Hout, kurk, riet e.d.	4	24
22 Uitgeverijen en drukkerijen	4	65
26 Glas/aardewerk/cement/kalk	2	12
28 Metaalproducten	1	1
33 Medische/optische apparaten	1	2
36 Meubels en overige goederen	2	5
45 Bouwnijverheid	14	57
50 Autoreparatie en -handel	6	13
51 Groothandel	11	35
52 Detailhandel en reparatie	48	175
55 Horeca	32	105
63 Diensten voor het vervoer	4	42
64 Post en telecommunicatie	2	8
65 Financiële instellingen	16	505
66 Verzekeringen en pensioenen	7	85
67 Overige financ. instellingen	21	113
70 Verhuur en handel O.G.	28	93
72 Software en automatisering	13	86
73 Speur- en ontwikkelingswerk	3	326
74 Overige zakelijke diensten	188	1215
75 Openbaar bestuur en overheid	6	1552
80 Onderwijs	6	72
85 Gezondheids- en welzijnszorg	51	390
91 Belangenorganisaties	23	229
92 Cultuur, sport en recreatie	25	59
93 Overige dienstverlening	11	52

99	Extra-territoriale lichamen	19	0
	totaal	551	5345

Woonwijk met veel werkgelegenheid in de zakelijke dienstverlening; liefst 188 vestigingen met 1215 wp. In de sector openbaar bestuur en overheid wordt aangetroffen het hoofdbureau van de Politie Haaglanden met 1440 wp. Een tweetal grote instellingen dienen genoemd te worden.

Bij de financiële instellingen treffen we aan de Nationale Investeringsbank (465 wp) en bij het speur- en ontwikkelingswerk het Landbouw Economisch Instituut met 302 werkzame personen.

4.8.2 Groente en fruitmarkt

		vestigingenpersonen	
01	Landbouw, jacht	31	164
15	Voedingsmiddelen en dranken	6	61
18	Kleding en bontbereiding	1	1
20	Hout, kurk, riet e.d.	6	18
21	Papier en karton	1	9
22	Uitgeverijen en drukkerijen	2	12
26	Glas/aardewerk/cement/kalk	1	1
28	Metaalprodukten	3	4
33	Medische/optische apparaten	1	3
34	Auto's, opleggers	1	1
45	Bouwnijverheid	31	93
50	Autoreparatie en -handel	12	42
51	Groothandel	15	35
52	Detailhandel en reparatie	102	342
55	Horeca	51	95
60	Vervoer over land	7	16
63	Diensten voor het vervoer	11	20
64	Post en telecommunicatie	5	14
65	Financiële instellingen	5	24
67	Overige financ. instellingen	4	5
70	Verhuur en handel O.G.	5	137
71	Verhuurbedrijven excl. O.G.	5	12
72	Software en automatisering	6	8
74	Overige zakelijke diensten	60	378
75	Openbaar bestuur en overheid	4	313
80	Onderwijs	29	674
85	Gezondheids- en welzijnszorg	66	1004
90	Milieudienstverlening	1	21
91	Belangenorganisaties	10	65
92	Cultuur, sport en recreatie	21	64
93	Overige dienstverlening	25	73

4.8.3 Schilderswijk

omschrijving	aantal	aantal werkzame
vestigingenpersonen		
01	Landbouw, jacht	31
15	Voedingsmiddelen en dranken	6

18	Kleding en bontbereiding	1	1
20	Hout, kurk, riet e.d.	6	18
21	Papier en karton	1	9
22	Uitgeverijen en drukkerijen	2	12
26	Glas/aardewerk/cement/kalk	1	1
28	Metaalprodukten	3	4
33	Medische/optische apparaten	1	3
34	Auto's, opleggers	1	1
45	Bouwnijverheid	31	93
50	Autoreparatie en -handel	12	42
51	Groothandel	15	35
52	Detailhandel en reparatie	102	342
55	Horeca	51	95
60	Vervoer over land	7	16
63	Diensten voor het vervoer	11	20
64	Post en telecommunicatie	5	14
65	Financiële instellingen	5	24
67	Overige financ. instellingen	4	5
70	Verhuur en handel O.G.	5	137
71	Verhuurbedrijven excl. O.G.	5	12
72	Software en automatisering	6	8
74	Overige zakelijke diensten	60	378
75	Openbaar bestuur en overheid	4	313
80	Onderwijs	29	674
85	Gezondheids- en welzijnszorg	66	1004
90	Milieudienstverlening	1	21
91	Belangenorganisaties	10	65
92	Cultuur, sport en recreatie	21	64
93	Overige dienstverlening	25	73
			tot
	Totaal	528	3709

Normale woonwijk met enige werkgelegenheid

In de sector gezondheids- en welzijnszorg worden o.a. aangetroffen de Stg. Welzijnsorganisatie Schilderswijk (259 wp), het verpleeghuis Schildershoek met 263 wp., het verzorgingshuis Om en Bij (56 wp)

en voor het algemeen maatschappelijk werk de Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid met 80 werkzame personen. De onderwijssector is in de Schilderswijk goed vertegenwoordigd; er zijn liefst 29 scholen. De 2 politiebureaus in de Schilderswijk leveren met 284 werkzame personen het merendeel van het overheidspersoneel.

4.8.4 Zeeheldenkwartier

	omschrijving	aantal	aantal werkzame
		vestigingen	personen
01	Landbouw, jacht	2	2
17	Textiel	1	1
18	Kleding en bontbereiding	2	2
20	Hout, kurk, riet e.d.	2	2
22	Uitgeverijen en drukkerijen	14	126
25	Rubber-/kunststofprodukten	1	1
26	Glas/aardewerk/cement/kalk	1	5
28	Metaalprodukten	1	5
31	Overige elektrische machines	3	15
33	Medische/optische apparaten	6	10
36	Meubels en overige goederen	7	9

45	Bouwnijverheid	34	163
50	Autoreparatie en -handel	14	36
51	Groothandel	33	104
52	Detailhandel en reparatie	141	736
55	Horeca	76	248
60	Vervoer over land	3	12
63	Diensten voor het vervoer	10	46
64	Post en telecommunicatie	10	62
65	Financiële instellingen	5	17
66	Verzekeringen en pensioenen	2	289
67	Overige financ. instellingen	5	11
70	Verhuur en handel O.G.	23	130
71	Verhuurbedrijven excl. O.G.	3	6
72	Software en automatisering	16	125
73	Speur- en ontwikkelingswerk	3	5
74	Overige zakelijke diensten	182	2297
75	Openbaar bestuur en overheid	6	439
80	Onderwijs	19	306
85	Gezondheids- en welzijnszorg	73	733
91	Belangenorganisaties	13	264
92	Cultuur, sport en recreatie	62	189
93	Overige dienstverlening	30	93
99	Extra-territoriale lichamen	12	3
	totaal	815	6492

Het Zeeheldenkwartier is een woonwijk met veel werkgelegenheid in de zakelijke dienstverlening (35%), waaronder één schoonmaakbedrijf met 1288 wp en diverse uitzendbureaus. In de sector detailhandel treffen we een vestiging aan van de Konmar met 330 werkzame personen. Aan de Kortenaerkade zijn een drietal grote bedrijven c.q instellingen gevestigd. De Rijksdienst voor Kust en Zee (319 wp), het Nuffic (178 wp) en het Institute of Social Studies (134 wp). Voorts is in het Zeeheldenkwartier de Onderlinge Levensverzekering (283 wp) gehuisvest.

4.8.5 Willemspark

	omschrijving	aantal	aantal werkzame
		vestigingen	personen
15	Voedingsmiddelen en dranken	1	2
20	Hout, kurk, riet e.d.	2	2
22	Uitgeverijen en drukkerijen	5	11
26	Glas/aardewerk/cement/kalk	1	1
45	Bouwnijverheid	6	9
51	Groothandel	11	37
52	Detailhandel en reparatie	51	161
55	Horeca	24	209
60	Vervoer over land	1	1
63	Diensten voor het vervoer	4	74
65	Financiële instellingen	6	425
66	Verzekeringen en pensioenen	1	42
67	Overige financ. instellingen	11	99
70	Verhuur en handel O.G.	21	142
72	Software en automatisering	3	29
73	Speur- en ontwikkelingswerk	1	7
74	Overige zakelijke diensten	55	898
75	Openbaar bestuur en overheid	9	320
80	Onderwijs	4	56

85	Gezondheids- en welzijnszorg	10	20
91	Belangenorganisaties	7	548
92	Cultuur, sport en recreatie	10	88
93	Overige dienstverlening	14	34
99	Extra-territoriale lichamen	18	2
	totaal	276	3217

Woonwijk met veel zakelijke dienstverlening (28% van de totale werkgelegenheid in de wijk). In de wijk zijn gevestigd de Bank Nederlandse Gemeenten (338 wp) en enkele belangenorganisaties zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (230 wp) en de Kon. Ned. Mij. ter bevordering van de Pharmacie (158 wp).

4.8.5 Transvaalkwartier

	omschrijving	aantal	aantal werkzame
		vestigingenpersonen	
01	Landbouw, jacht	18	68
15	Voedingsmiddelen en dranken	9	23
18	Kleding en bontbereiding	1	1
22	Uitgeverijen en drukkerijen	5	21
26	Glas/aardewerk/cement/kalk	3	12
28	Metaalprodukten	5	36
34	Auto's, opleggers	1	1
45	Bouwnijverheid	24	267
50	Autoreparatie en -handel	17	44
51	Groothandel	11	29
52	Detailhandel en reparatie	148	489
55	Horeca	58	130
60	Vervoer over land	2	3
63	Diensten voor het vervoer	11	20
64	Post en telecommunicatie	8	8
65	Financiële instellingen	3	13
67	Overige financ. instellingen	4	4
70	Verhuur en handel O.G.	3	5
71	Verhuurbedrijven excl. O.G.	8	14
72	Software en automatisering	2	3
74	Overige zakelijke diensten	27	144
75	Openbaar bestuur en overheid	2	27
80	Onderwijs	15	345
85	Gezondheids- en welzijnszorg	28	253
91	Belangenorganisaties	2	22
92	Cultuur, sport en recreatie	6	17
93	Overige dienstverlening	22	46
	totaal	443	2045

Normale woonwijk met enige wijkgebonden werkgelegenheid.

4.8.6 Stationsbuurt

	omschrijving	aantal	aantal werkzame
		vestigingenpersonen	
01	Landbouw, jacht	3	7
15	Voedingsmiddelen en dranken	1	2
20	Hout, kurk, riet e.d.	3	7

22	Uitgeverijen en drukkerijen	14	500
26	Glas/aardewerk/cement/kalk	2	4
28	Metaalprodukten	1	4
29	Machines en apparaten	1	5
33	Medische/optische apparaten	3	10
36	Meubels en overige goederen	3	3
45	Bouwnijverheid	19	128
50	Autoreparatie en -handel	29	90
51	Groothandel	17	76
52	Detailhandel en reparatie	107	478
55	Horeca	68	422
60	Vervoer over land	12	1004
63	Diensten voor het vervoer	9	31
64	Post en telecommunicatie	14	1170
65	Financiële instellingen	7	410
67	Overige financ. instellingen	7	37
70	Verhuur en handel O.G.	2	13
71	Verhuurbedrijven excl. O.G.	6	31
72	Software en automatisering	11	66
73	Speur- en ontwikkelingswerk	1	1
74	Overige zakelijke diensten	77	1417
75	Openbaar bestuur en overheid	10	3752
80	Onderwijs	7	50
85	Gezondheids- en welzijnszorg	37	351
91	Belangenorganisaties	6	123
92	Cultuur, sport en recreatie	41	61
93	Overige dienstverlening	14	95
	totaal	532	10348

De Stationsbuurt is een woon/werkwijk. Er zijn diverse grote werkgevers, die veelal zijn gehuisvest in de omgeving van de stations Hollands Spoor en Centraal Station. Rond het Hollands Spoor vormt een aantal belastingkantoren de sector openbaar bestuur en overheid met in totaal 682 werkzame personen. Rond het CS treffen we in deze sector aan het ministerie van VROM met 2936 wp en de Rijksgebouwendienst met 437 werkzame personen. De zakelijke dienstverlening telt één groot advocatenkantoor met 335 wp en een groot aantal uitzendbureaus.

De sector vervoer betreft voornamelijk het personeel van de NS werkzaam op het Hollands Spoor en het Centraal Station (in totaal 881 wp). In de sector Post- en telecommunicatie treffen we vestigingen aan van PTT-Post (64 wp), KPN (487 wp) en Casema (165 wp). Verder is midden in de wijk de Staatsdrukkerij gevestigd met 390 werkzame personen. In de nabije toekomst verhuist dit bedrijf naar een nieuw onderkomen in het Bezuidenhout (kantoor/uitgeverij) en naar de Binckhorst (drukkerij)

4.9. Achterstands-score

Stadsdeel Centrum bevat veel wijken. Twee van de acht wijken, Willemspark en Archipelbuurt, hebben een negatieve score, dat betekent dat zij boven het gemiddelde van Den Haag uitsteken.

De overige wijken, de wijken 'boven nul' zijn heterogeen. Groente- en Fruitmarkt valt op vanwege de daling (=verbetering) van de wijk. Ook het Zeeheldenkwartier geeft een lichte verbetering in de achterstandscore te zien.

Vanaf 1995 zijn de achterstandscores vrijwel elk jaar volgens dezelfde methodiek berekend. Achterstandscores zijn in eerste instantie ontwikkeld voor ondersteuning bij de verdeling van activiteitenbudgetten voor bewonersorganisaties en de verdeling van de uren bewonersondersteuning over de wijken en stadsdelen.

Er zijn vijf basisindicatoren die tezamen de achterstandscores vormen. Dit zijn:

- Het **gemiddeld besteedbaar inkomen** per buurt, gemeten over personen die 52 weken per jaar een inkomen hebben
- De **SE-factor** die de Dienst OCW berekent op basis van de opleiding en het geboorteland van de ouders van schoolgaande kinderen.
- **Huurpunten**, samengesteld uit tien aspecten van de kwaliteit van de woonomgeving.
  - Percentage **langdurig werklozen**.
  - Percentage **etnisch culturele groepen**.

Per indicator en per wijk wordt de afwijking met het gemiddelde over de gehele stad bepaald. Plus-scores wijzen op een achterstand.

4.10. Stemgedrag

4.10.1. Stemgedrag op stadsdeelniveau - gemeenteraadsverkiezingen 6 maart 2002.

partij	% stadsdeel	% stedelijk
1. VVD	16,20	21.40
2. PvdA	29,85	20.27
3. CDA	9,27	13.93
4. Groen Links	9,26	7.19
5. D'66	6,20	6.05
6. PPS	1,42	6.01
7. SP	5,75	5.07
8. HSP	4,01	2.82
9. Leefbaar Den Haag	6,63	8.14
10.Hoop	1,10	1.60
11.IPN	1,73	0.65
12.LA	4,69	1.81
13.DLDH	1,56	1.84
14.Christ.Unie-SGP	1,69	2,51
15.De Haagse Lente	0,61	0,70
Opkomstpercentage	38,47	44,41

5. Actuele analyse per beleidsveld

5.1. Economie

5.1.1 Winkelstructuur Binnenstad

De binnenstad is het belangrijkste winkelgebied in Haaglanden. Van de bijna 4.000 winkels in Den Haag bevindt zich 22% in de binnenstad. Het betreft 865 winkels met een gezamenlijk verkoopvloeroppervlak van 151.000 m².

Tussen 1994 en 2000 is het vloeroppervlak per saldo met 6.700 m² toegenomen (5%). In dezelfde periode nam de totale winkeloppervlakte in Den Haag met 33% toe, vooral door de opening van Haaglanden Megastores in Laakhaven. In 1994 bedroeg het aandeel van de binnenstad in het stedelijk verkoopvloeroppervlak nog 32%; in 2000 was dat gedaald naar 26%.

De Haagse binnenstad heeft zich de afgelopen jaren op veel plekken ingrijpend vernieuwd. Bijzondere projecten zijn onder meer: Hof ter Hage (winkels en appartementen in het voormalig postkantoor aan het Kerkplein), de *Snoepdoos* (het ronde winkelpaleis op de plaats van de voormalige raadzaal) en de Spuitoren op de hoek Grote Marktstraat / Spui. Deze drie projecten met een verkoopvloeroppervlak van 5.700 m² nemen vrijwel de totale toename van 6.700 m² in de binnenstad voor hun rekening. Overigens wil dat niet zeggen dat in het bestaande winkelbestand alles bij het oude bleef. Sinds 1998 is 17.000 m² nieuwe verkoopvloeroppervlak in gebruik genomen voor de detailhandel in ruimten die eerst een andere functie hadden. In dezelfde periode is zo'n 16.000 m² voormalig winkeloppervlak verdwenen (panden werden gesloopt of kregen een andere bestemming).

In 2001 ging een totaal vernieuwde winkelpassage open voor het publiek onder de nieuwe naam *Haagse Bluf*. De prachtig heringerichte passage is grote aanwinst voor dit deel van de binnenstad. Andere grootschalige vernieuwingen worden momenteel voorbereid en gedeeltelijk al uitgevoerd zoals de Driehoekjes (winkels/appartementen), het project Spuimarktgebied (Markthof/C&A gebouw) en de Grote Marktstraat. Per saldo gaat het om een toevoeging van circa 22.000 m². Dit betreft circa de helft van de geplande toevoeging van winkelmeters in Den Haag. Daarmee kan het verloren terrein op het stedelijk verkoopvloeroppervlak weer worden teruggewonnen tot een aandeel van 28%.

5.1.2 Samenstelling van het winkelaanbod

De dagelijkse sector is de afgelopen jaren flink versterkt. Binnen de niet dagelijkse sector hebben zich forse verschuivingen voorgedaan tussen branches. Van oudsher is de modebranche het best vertegenwoordigd. Dat is nog altijd zo, maar de branches luxe en vrije-tijdsartikelen zijn beide in omvang verdubbeld. Bij de vrije tijdsartikelen deed deze forse toename zich ook voor buiten de binnenstad. Bij de luxe artikelen bleef de uitbreiding beperkt tot de binnenstad.

De warenhuizen in de binnenstad hebben moeten inleveren, zowel in aandeel als in omvang. Ook het bruin- en witgoed en de doe-het-zelfbranche hebben in de binnenstad flink ingeleverd. Bruin- en witgoed is naast de warenhuizen de enige branche die in omvang terugliep. Het aandeel van de woninginrichtingsbranche is vrijwel gelijk gebleven ondanks de vestiging van Haaglanden Megastores met circa 50.000 m² op het gebied van woninginrichting. Het aanbod in de binnenstad is wel specialistischer geworden, wat blijkt uit de schaalverkleining die hier plaatsvond. Bij een vrijwel gelijkblijvend vloeroppervlak steeg het aantal winkels met bijna de helft tot 95.

5.1.3 Koopkrachtbinding en economisch functioneren

De koopkrachtbinding van Hagenaars aan de binnenstad is in de periode 1994-1999 in de niet-dagelijkse sector slechts licht gedaald van 34 naar 33%. Dat is een mooie prestatie gezien de vele overlastgevendende werkzaamheden. De aantrekkingskracht voor mensen van buiten Den Haag is echter fors gedaald. In 1994 was nog 39% van de omzet afkomstig van buiten Den Haag, in 1999 was dat aandeel gedaald tot 30%. Binnen Den Haag zijn de stadsdeelcentra Leyweg en Frederik Hendriklaan de sterkste concurrenten van de binnenstad met respectievelijk 6 en 4% van de koopkrachtbinding. Buiten Den Haag zijn dat Leidschenhage en In de Boogaard, die elk 5% van de Haagse koopkracht aan zich weten te binden. Dat is ongeveer de helft van de bestedingen die Hagenaars buiten Den Haag doen. De invloed van de vestiging van Haaglanden Megastores en andere grootschalige formules op de bestedingen in de binnenstad is nog onbekend.

De forse toename met 49% van de sector dagelijkse artikelen is een opvallend verschijnsel, dat zich overigens ook in andere binnensteden voordoet. Deze toename is voornamelijk het gevolg van de vestiging van supermarkten van Albert Heijn onder de Bijenkorf en aan de Torenstraat in het voormalig hoofdpostkantoor. Het aandeel dagelijkse artikelen is echter nog steeds laag, vergeleken met bijvoorbeeld de binnenstad van Amsterdam. De koopkrachtbinding van Hagenaars aan de winkels met dagelijkse artikelen in de binnenstad is in de periode 1994-1999 gestegen van 6 naar 11%. De helft van de omzet komt van niet-Hagenaars. De omzet per m² is hoog en ten opzichte van 1994 sterk gestegen.

Sinds de toevoeging van twee supermarkten in de binnenstad is de vloerproductiviteit van de dagelijkse sector flink gestegen tot € 7.896,-. De niet-dagelijkse sector heeft sinds 1994 niet meegeprofiteerd van de stijging in de toonbankbestedingen van de consument. Vooral door de verminderde regionale aantrekkingskracht is de vloerproductiviteit blijven steken op het niveau van 1994.

5.1.4 Samenvatting

De dagelijkse sector in de binnenstad verkeert in goede conditie. Door de toevoeging van twee supermarkten is de koopkrachtbinding van de bewoners van stadsdeel Centrum aan de dagelijkse sector in de binnenstad verdubbeld. De toevloeiing van buiten Den Haag is niet groot, maar wel met het grotere aanbod meegegroeid. De sector functioneert economisch veel beter dan in 1994.

De niet-dagelijkse sector is nauwelijks gegroeid. Belangrijke toevoegingen staan nog in de stijgers of zijn net opgeleverd. Wel deden zich verschuivingen voor. Het aanbod in de branches vrije tijdsartikelen en luxe artikelen is verdubbeld ten koste van vooral de warenhuizen, bruin- en witgoed en doe-het-zelfartikelen. In de binding van Hagenaars aan de binnenstad is sinds 1994 niet veel veranderd.

Net als in 1994 vloeit nog steeds een deel van de Haagse koopkracht (19%) af naar winkels buiten Den Haag, vooral In de Boogaard en Leidschenhage. Bovendien is de koopkrachttoevloeiing van buiten Den Haag fors gedaald. Als gevolg van dit alles is de vloerproductiviteit blijven steken op het niveau van 1994 (de binnenstad heeft niet van de toegenomen bestedingen kunnen profiteren).

5.1.5 Winkelstructuur buiten de binnenstad

In het stadsdeel Centrum zijn buiten de binnenstad de volgende winkelconcentraties:

· vier wijkwinkelcentra

§ de Z-structuur, Hobbemastraat-west, Paul Krugerlaan en de Hoefkade in de Schilderswijk;
 · zes buurtwinkelcentra
 § Stationsweg, Kempstraat / Hobbemastraat, Bankastraat, Koningstraat en Hoefkade / Hoflandplein;
 · drie bijzondere centra:
 § Frederikstraat / Javastraat, Babylon en de Bazar. Maar liefst 54% van het winkelvloeroppervlak bevindt zich buiten deze centra verspreid in het gebied.

§ * § Het aanbod

§ Het gebied telt 718 winkels met een gezamenlijk vloeroppervlak van 76.000 m². In de periode 1994-2000 is het vloeroppervlak per saldo toegenomen met 18.500 m², een stijging van 32% (net als in Den Haag als geheel). De dagelijkse sector vormt 35% van het aanbod en is de afgelopen jaren wat sterker toegenomen dan de niet-dagelijkse sector.

§ De schaalvergroting heeft ongeveer gelijke tred gehouden met die in de rest van Den Haag. Het vloeroppervlak van de gemiddelde winkel is met 38% toegenomen tot 106 m². De schaalvergroting was in de dagelijkse sector (53%) groter dan in de niet-dagelijkse sector (29%). Dit komt vooral door de toename en uitbreiding van het aantal supermarkten, onder meer aan de Stationsweg, de Kempstraat, de Bankastraat en Hobbemastraat-west. Deze vier centra zijn van de dertien onderscheiden winkelcentra het sterkst in omvang toegenomen. Overigens is ook in de meeste overige centra het aanbod toegenomen. Alleen in Babylon en de Paul Krugerlaan is het aanbod gedaald.

§ * § Samenstelling van het aanbod

§ In de niet-dagelijkse sector zijn wonen en ‘doe-het-zelf’ de belangrijkste branches. Van beide branches is het aanbod bovendien meer dan gemiddeld gestegen. Ook het aanbod luxe artikelen en vrije tijdsartikelen is fors toegenomen. Daarentegen hebben de branches mode, bloemen en bruin- en witgoed sterk aan belang ingeboet.

§ * § Koopkrachtbinding

§ De winkels voor dagelijkse boodschappen in het stadsdeel Centrum (exclusief de binnenstad) weten 40% van de koopkracht van de bewoners aan zich te binden: 35% doet de boodschappen in de binnenstad en de overige 25% buiten het stadsdeel, vooral in Escamp (13%), Laak (6%) en Haagse Hout (3%). Van toevloeiing is nauwelijks sprake. De centra Bankastraat, Paul Krugerlaan en Hobbemastraat zijn het belangrijkste. Zij binden elk circa 7% van de koopkracht. Daarna volgen de Hoefkade (4%), Koningstraat en Stationsweg (elk 3%). De overige centra zijn van ondergeschikte betekenis voor de dagelijkse sector. Opvallend laag scoort de Z-structuur in het Zeeheldenkwartier met een binding van 2%: slechts 17% van de bewoners van het Zeeheldenkwartier doet er de dagelijkse boodschappen. Ook de Kempstraat met een groot areaal in de dagelijkse sector scoort slecht.

§ De niet-dagelijkse sector laat een heel ander beeld zien. De koopkrachtbinding is met een factor anderhalf gestegen tot 37%. Hoewel de toevloeiing flink gedaald is, blijft deze toch fors (43%). Daarbij moet overigens worden opgemerkt, dat een groot deel van de binding (8%) de grootschalige (tijdelijke) winkels aan de Fruitweg/Televisiestraat betreft. Deze winkels zijn inmiddels naar Laakhaven verhuist.

§ * § Het economisch functioneren

§

§ De dagelijkse sector functioneert op een zeer laag niveau, veel lager dan de winkels in de binnenstad die een zeer goede omzet maken, maar ook veel lager dan de dagelijkse sector in de overige stadsdelen. De omzet per m² was in 1999 met eenderde afgenomen in vergelijking met 1994. Sindsdien is het vloeroppervlak met nog 6.500 m² uitgebreid, vooral om de wijk- en buurtwinkelcentra en daarmee de koopkrachtbinding te versterken.

§

§ In de niet-dagelijkse sector is de totale omzet met de helft toegenomen, terwijl het vloeroppervlak met 30% is gestegen. De vloerproductiviteit is derhalve gestegen tot $\square$ 5.900 per m², een stijging van 15%. Dat is geen slecht resultaat, maar het effect van de verhuizing van enkele grote vestigingen (Gamma, Kwantum e.d.) aan de Fruitweg is hierin nog niet verwerkt.

§

§ * Samenvatting

§

§ In stadsdeel Centrum buiten de binnenstad is in de dagelijkse sector sprake van overbewinkeling. Een aantal wijk- en buurtwinkelcentra werd fors uitgebreid (Hobbemastraat-west, Stationsweg, Kempstraat en Bankastraat en in mindere mate ook de Paul Krugerlaan). Daar stond geen reductie elders in het stadsdeel tegenover. In tegendeel: behalve Babylon en Hobbemastraat-centrum groeide elke winkelconcentratie in het stadsdeel in de dagelijkse sector en is ook de verspreide bewinkeling toegenomen. De groei van de sector in combinatie met een daling van de koopkrachtbinding en nauwelijks toevloeiing van buiten het stadsdeel, betekent dat de sector op een laag niveau functioneert.

§

§ In de niet-dagelijkse sector is het beeld totaal anders. Weliswaar is ook hier het aanbod sterk toegenomen (per saldo vooral buiten de winkelconcentraties), maar daar staat een sterk toegenomen koopkrachtbinding tegenover. Hoewel de omzet van buiten het stadsdeel enigszins is gedaald, laat de sector economisch een goed resultaat zien. Net als in de binnenstad is de branchering sterk gewijzigd. Het aanbod luxe artikelen is verdubbeld. Het aanbod vrije tijdsartikelen, auto- en fietsbenodigdheden en doe-het-zelfartikelen is meer dan gemiddeld gestegen. Ook de woonbranche is - ondanks de komst van Megastores - flink uitgebreid. Mode en bloemen, planten en dierbenodigdheden hebben marktaandeel ingeleverd, evenals - in wat mindere mate - bruin-en witgoed. De niet-dagelijkse sector functioneert redelijk tot goed ondanks dat 58% buiten de winkelconcentraties is gevestigd.

§

§ 5.2. Leefbaarheid

§ 5.2.1 Leefbaarheid en toezicht

§ De Dienst Stadsbeheer heeft in stadsdeel Centrum een buurtgerichte campagne uitgevoerd om de openbare ruimte op te knappen en te verbeteren (*De Karavaan*). De bewoners konden aangeven wat zij met voorrang aangepakt wilden zien. Dit heeft tot de volgende resultaten geleid:

- 20 pleinen opgeknapt en hersteld;
  - 50 plantenbakken geplaatst die door bewoners worden beheerd;
  - 500 bloembakken uitgereikt aan bewoners;
  - 500 klikbakken uitgereikt;
  - bij drie complexen containers geplaatst;
  - op twee locaties een extra vuilwagen op een vast tijdstip in de week waar in totaal 500 mensen gebruik van maken;
  - zes grote *Informatiebazars* waarbij met buurtbewoners werd overlegd over de invulling van De Karavaan en de rol van de bewoners
- Op een reeks speelpleinen verzorgt het Buurtbeheerbedrijf Zeeheldenkwartier (stichting BbOZ) het onderhoud, toezicht en de kleine reparaties. Op tien pleinen gebeurt dat in samenwerking met een bewonerscommissie.

In het stadsdeel Centrum opereren vijf handhavingsteams. Veel tijd besteden ze aan het signaleren van illegaal vuil, grofvuil en fietswrakken.

5.2.2 Verkeer en mobiliteit

* Trekvliettracé

Gezien de autonome groei van het autoverkeer naar het centrum van Den Haag en Scheveningen is een tweede aansluiting op het rijkswegennet noodzakelijk. De Utrechtsebaan kan al het verkeer nu al nauwelijks aan en bovendien is Den Haag erg kwetsbaar met slechts één toegangsweg. De voorgestelde nieuwe aansluiting is het Trekvliettracé. Daarmee worden de Rijswijkseweg/ Haagweg en de Utrechtsebaan ontlast van doorgaand verkeer van en naar het centrum. Ook de druk op routes elders in de binnenstad zal verminderen, wat zorgt voor een verbetering van het leefklimaat. Het Trekvliettracé sluit ter hoogte van de Mercuriusweg aan op de Centrumring.

* Centrumring

De Centrumring moet zorgen voor een soepele verkeersafwikkeling van het verkeer om het centrum heen. Daarmee vermindert het doorgaand verkeer door het centrum. De route wordt op een aantal plaatsen aangepast. Aan de zeezijde kan de ring in de toekomst worden verlegd van de Laan Copes van Cattenburch naar de Noordwestelijke Hoofdroute. Hiervoor moet echter eerst de verkeersafwikkeling op de Noordwestelijke Hoofdroute worden verbeterd. Tot die tijd zullen de Laan Copes van Cattenburch en de Burgemeester Patijnlaan nog onderdeel uitmaken van de Centrumring.

Aan de Laakzijde moet het Calandviaduct (*De Put*) worden aangepakt. Al eerder heeft de gemeenteraad besloten het Buitenom en de Neherkade (bij het kruispunt met het Leeghwaterplein) te verbeteren. Tevens wordt nog gewerkt aan de laatste knelpunten op de Vaillantlaan en het Vaillantplein. Met deze verbeteringen wordt de Centrumring nog meer dan nu een logische route voor automobilisten om delen van de binnenstad en omliggende wijken te

bereiken.

* Parkeerroute

De parkeerroute leidt het verkeer met de bestemming binnenstad langs een aantal parkeergarages.

Het doorgaand verkeer maakt echter ook veel gebruik van de parkeerroute, waardoor opstoppingen ontstaan en de route op sommige delen niet goed functioneert. Daarom wordt onderzoek gedaan naar de effectiviteit van de parkeerroute in relatie tot de eerder genoemde centrumring.

Onderzoek moet ook uitwijzen of met het verleggen van de parkeerroute naar de Koningskade/Mauritskade - al dan niet in combinatie met nieuwe ondergrondse parkeer ruimte - de Denneweg en het Noordeinde beter bij de binnenstad kunnen worden betrokken.

* Parkeren

In het stadsdeel Centrum liggen drie typen gebieden die elk een eigen aanpak van het parkeervraagstuk vragen. Het *kernwinkelgebied* is autoluw zonder parkeerplaatsen. Daaromheen loopt de parkeerroute waaraan parkeergarages liggen. Het kernwinkelgebied sluit aan op een aantal *ontwikkelings- en intensiveringsgebieden* zoals het Wijnhavenkwartier, CS-kwadrant en het gebied rond Hollands Spoor. In deze gebieden wordt fors geïnvesteerd door de gemeente en ontwikkelaars. Een van de uitgangspunten daarbij is intensief gebruik maken van de ruimte. Zeker in het centrum van de stad is ruimte een schaars goed. Het gebruik van het openbaar vervoer wordt sterk gestimuleerd. Verder komen er geclusterde parkeervoorzieningen die gebruikt kunnen worden door werknemers/bezoekers van verschillende kantoren of instellingen.

Het overige deel van het Centrum is *gemengd stedelijk gebied*. Hier vinden geen grootschalige ontwikkelingen plaats. De parkeerdruk is doorgaans hoog en wordt grotendeels veroorzaakt door werknemers/bezoekers van kantoren en andere bedrijven in de omgeving. Betaald parkeren, waaronder belanghebbenden parkeren, is één van de instrumenten om het parkeren te reguleren en te zorgen dat bewoners hun auto in de eigen straat kwijt kunnen. Bij nieuwbouw van appartementen en woningen moet worden gezorgd voor parkeerplaatsen op eigen terrein. De gemeente hanteert een strakke parkeernorm.

* Stadsleefgebieden zoals de Haagse gracht

Een langslappend probleem is de verkeerssituatie op de Haagse Gracht. Thans zijn maatregelen uitgevoerd inoverle met bewoners om het doorgaand verkeer op de Bierkade en Groenewegje effectief terug te dringen zonder teveel overlast te veroorzaken op de omliggende wegen.

* Openbaar vervoer

Na jaren van voorbereiding kan de uitvoering en aanleg van Randstadrail spoedig beginnen. Deze nieuwe lightrailverbinding loopt van Zoetermeer en Rotterdam naar het centrum van Den Haag en verder naar Loosduinen (lijn 3) en de Uithof (lijn 6). Stadsgewest Haaglanden en de betrokken gemeenten hebben inmiddels overeenstemming bereikt met het Rijk over de financiering van het project. De plannen kunnen nu verder worden uitgewerkt. De Zoetermeerlijn en de Hofpleinlijn worden geschikt gemaakt voor een nieuwe generatie voertuigen. Randstadrail maakt het Haagse centrum beter bereikbaar vanuit de regio (sneller, comfortabeler en frequenter openbaar vervoer).

Station Den Haag Centraal is het belangrijkste knooppunt van het openbaar vervoer in Haaglanden. Deze functie wordt verder versterkt met de komst van Randstadrail en aantakking op de HSL. Het station en omgeving ondergaan een ingrijpende herinrichting om beter aan de functie

van internationaal OV-knooppunt te kunnen voldoen. In de toekomst zullen veel meer reizigers Den Haag CS aandoen.

Station Hollands Spoor is het tweede OV-knooppunt van de stad. Het monumentale gebouw en het stationsplein werden enkele jaren geleden grondig opgeknapt en heringericht. Hollands Spoor ligt op de kop van de wandelroute naar de binnenstad via de Stationsweg en de Wagenstraat (*Het Lint*). Het brede deel van de Stationsweg bij Hollands Spoor krijgt in 2002 een andere inrichting.

* Fietsverkeer

Het fietsverkeer stimuleren is een van de hoofdpunten uit het verkeersplan 2001-2010 van de gemeente Den Haag. Vooral langs de hoofdroutes van het autoverkeer zijn verbeteringen voor fietsers noodzakelijk zoals de aanleg van fietsstroken en -paden. Op de volgende routes neemt de gemeente de komende jaren maatregelen voor fietsers.

Grote Marktstraat-Kalvermarkt-Den Haag CS;
Laan van Meerdervoort-Javastraat;
Laan Copes van Cattenburch;
Mauritskade;
Prinsegracht-Lutherse Burgwal-Amsterdamse Veerkade;
Jan Hendrikstraat;
Buitenom.

In de binnenstad komen nieuwe (bewaakte) fietsenstallingen onder meer in het Spuimarktgebied, aan het Plein, de Grote Markt en de omgeving van het Buitenhof.

* Verkeersveiligheid

Jaarlijks verschijnt het stedelijk uitvoeringsplan Verkeersveiligheid. Hierin worden maatregelen aangekondigd om de verkeersveiligheid te verbeteren. Voor het Centrum gaat het om de volgende punten:

uitbreiding van het aantal 30 km-gebieden;
aanpak van plekken waar veel verkeersongevallen gebeuren (*blackspots*)
snelheidshandhaving op 50 km/uur wegen (radar en display). 5.3. **Veiligheid en handhaving**

5.3.1 Bureau Jan Hendrikstraat

Het werkgebied van het Bureau Jan Hendrikstraat wordt grofweg begrensd door de grachtengordel. Het bureau heeft een aantal prioriteiten gesteld op grond van de kenmerken van het werkgebied, de korpsdoelstellingen en het beleid van het openbaar ministerie en het gemeentebestuur. De prioriteiten liggen onder meer bij het terugdringen van straatroof en vermindering van drugsgerelateerde overlast.

* Horeca

In het werkgebied zijn maar liefst 542 horeca-inrichtingen gevestigd. In de *Nota Horecabeleid* staat een handhavingsscenario dat aangeeft hoe overlast moet worden tegengegaan. Daarbij kan zowel de strafrechtelijke als de bestuursrechtelijke weg worden bewandeld. De overlast vindt meestal zijn oorzaak in overtredingen van vastgestelde sluitingstijden, geluids- en stankoverlast en verstoring van de openbare orde.

* Milieu

Het Handhavingsteam Kortenbos/Oude Centrum voert grotendeels de handhaving uit van de milieuregelgeving.

* Diefstallen uit auto

Het merendeel van de auto-inbraken gebeurt in en bij geparkeerde auto's. De parkeergarages in de binnenstad zijn eigendom van private bedrijven. De eigenaren dragen dan ook in de eerste plaats zelf de verantwoordelijkheid voor alles wat zich binnen afspeelt. Ze moeten maatregelen nemen om diefstal te voorkomen. Het aantal geregistreerde diefstallen uit auto's neemt sinds 1997 af. Ondanks deze daling is het totaal aantal diefstallen in verhouding tot andere delen van de stad nog steeds hoog.

* Zakkenrollerij

Zakkenrollerij komt voor op plaatsen waar veel mensen op een klein gebied samenkomen, bijvoorbeeld om te winkelen of om een evenement te bezoeken. Dit misdrijf wordt in de hele binnenstad gepleegd, zowel in het winkelgebied als in trams die van en naar het centrum rijden. Zakkenrollerij gebeurt het hele jaar door, maar er is sprake van een significante stijging rond de feestdagen in december.

* Mishandelingen en bedreigingen

Ondanks een lichte daling blijft het aantal aangiften van bedreiging en mishandeling hoog. Ruim de helft van de incidenten gebeurt op de openbare weg. Veel incidenten kunnen vermoedelijk direct of indirect in verband worden gebracht met drankmisbruik. 's Avonds en 's nachts lopen duizenden 'stappers' in de smalle straten en steegjes van de binnenstad met de vele kroegen en cafés. Het aantal keren dat politiemensen zelf met fysiek geweld te maken krijgen neemt nog steeds toe.

* Drugsgelateerde overlast

Drugsgelateerde overlast concentreert zich in de gebieden waar drugspannen, hennepkwekerijen, coffeeshops en prostitutie aanwezig zijn.

* Winkeldiefstal

Winkeldiefstal is geen regionale prioriteit, maar desondanks een aandachtsgebied van het Bureau Jan Hendrikstraat. In het kernwinkelgebied vinden veel winkeldiefstallen plaats. Dit misdrijf brengt economische schade toe en veroorzaakt gevoelens van onveiligheid bij ondernemers en hun personeel.

* Overvallen

Het aantal overvallen in het werkgebied is de laatste drie jaar sterk teruggelopen. Deze daling sluit aan bij een landelijke en regionale trend.

* Jeugdcriminaliteit

De delicten op grond waarvan jeugdigen worden aangehouden, zijn vooral win-

keldiefstal (49,5% van de winkeldieven is minderjarig), straatroof (47% van de daders is minderjarig) en overlast.

* Vuurwapengebruik

Veel jongeren dragen wapens (vooral messen) bij zich als ze uitgaan, een voetbalwedstrijd of ander sportevenement bezoeken. Zodra ruzies ontstaan, zorgen wapens voor een escalatie van het geweld. De politie probeert het wapenbezit terug te dringen door verboden wapens in beslag te nemen en wapenbezit te voorkomen en te ontmoedigen. Naar aanleiding van een onderzoek naar vuurwapencriminaliteit heeft de politie Haaglanden een protocol opgesteld hoe agenten moeten handelen als zij illegale vuurwapens aantreffen of als ze onderzoek naar illegale wapens doen.

* Verkeer

Het verkeer in de binnenstad heeft regelmatig last van bouwwerkzaamheden. De doorstroming wordt belemmerd en de bereikbaarheid van delen van de binnenstad komt in gevaar. Andere knelpunten ontstaan door parkeeroverlast, laden & lossen op verkeersonveilige plaatsen en het negeren van verbodsbepalingen. De vele horeca- en uitgaansgelegenheden zorgen voor een verhoogd risico op rijden onder invloed.

5.3.2. **Bureau De Heemstraat**

Het werkgebied van Bureau De Heemstraat omvat Schilderswijk-west, Transvaal en de nieuwe woonbuurt op de voormalige Groente - en Fruitmarkt. Het verzorgingsgebied telt 35.000 inwoners onder wie een opmerkelijk groot aantal Turkse Hagenaars (circa 10.000). De grens met het werkgebied van Bureau Hoefkade is de Vaillantlaan.

* Horeca

Verspreid over het werkgebied bevinden zich ongeveer 145 cafés, koffiehuisen, restaurants en andere horecagelegenheden. Ze zijn vooral te vinden aan de Paul Krugerlaan, het Hobbemaplein, de Hobbemastraat, de Hoefkade en de Van der Vennestraat. Bij het bureau komen veel klachten binnen over geluidsoverlast, stankoverlast en overtredingen van sluitingstijden. Tevens zijn er vijf coffeeshops waar de verkoop van softdrugs wordt gedaan.

* Straat- en tasjesroof

Straatroven vinden in het hele verzorgingsgebied plaats. Wel zijn er plekken waar straatroof frequenter voorkomt: winkelstraten, hangplekken voor de jeugd, de omgeving van horecagelegenheden en de Haagse Markt. De meeste straatroven worden gepleegd door minderjarigen, veelal op scooters. Het aantal aangiften van straatroof stijgt.

* Jongerenoverlast / jeugdcriminaliteit

Bureau De Heemstraat volgt bij de aanpak van jongerenoverlast en jeugdcriminaliteit een tweesporenbeleid. Bij overlast en delicten grijpt de politie in met *repressief* optreden. Daarnaast probeert de politie ook *preventief* te werken door een gesprek aan te gaan met bewoners en jongeren. Elkaar leren kennen en respect voor elkaar ontwikkelen, is essentieel om probleemjongeren weer bij de samenleving te kunnen betrekken. Samenwerking tussen instanties is een tweede essentieel punt. Politie, jongerenwerk, bewonersorganisaties en gemeentelijke diensten vervullen hierbij elk hun eigen rol.

* Drugsgerelateerde overlast

Drugsgerelateerde overlast speelt zich vooral af op een aantal pleinen, in parken en straten waar junks en dealers elkaar ontmoeten. De overlast bestaat uit:

hinderlijk samenscholen in groepen op pleinen en in parken;
heftige conflicten en ruzies tussen dealers en junks;
het intimideren van voorbijgangers;
zich ophouden en drugs gebruiken in portieken;
in het openbaar alcohol drinken;
rotzooi achterlaten zoals lege flessen en gebruikte spuiten;
de omgeving vervuilen.

De standaardopbouw van een Integrale StadsdeelBeschrijving (ISB) is als volgt:

Hoofdstuk 3 schetst de karakteristieken van het stadsdeel als geheel en van de afzonderlijke wijken. Globaal wordt ingegaan op de verschillen tussen wijken. Meer kwantitatieve gegevens hierover staan in hoofdstuk 4.

Hoofdstuk 4 bestaat uit cijfermateriaal, concrete gegevens en kenmerken in de vorm van tabellen. Als dat mogelijk en relevant is, zijn de tabellen opgesplitst naar buurt- of wijkniveau.

Hoofdstuk 5 gaat in op de actuele ontwikkelingen op de belangrijkste vijf beleidsvelden.

C Hoofdstuk 6 bevat toelichtingen op en definities van de grootheden in de tabellen uit hoofdstuk 4. Drugsoverlast is een prioriteit van het Bureau De Heemstraat. Bij klachten of incidenten zet de politie veel personeel in. Als een drugspand ernstige overlast geeft, wordt bij voorkeur snel besloten tot onmiddellijke sluiting op last van het gemeentebestuur.

* Diefstal uit woningen

Hoewel ‘diefstal uit woningen’ geen topprioriteit van het bureau is, besteedt de politie wel veel tijd aan de aangiftes. Gepoogd wordt daders op te sporen. Bewoners krijgen advies hoe ze hun woning beter kunnen beveiligen. De nieuwbouw in Transvaal moet aan de standards van het *Politiekeurmerk Veilig Wonen* voldoen. Met degelijk hang- en sluitwerk en oplettende bewoners (ramen en deuren sluiten) zullen inbrekers grote moeite hebben een woning binnen te komen.

5.3.3 Bureau Hoefkade

Het werkgebied van Bureau Hoefkade omvat de Schilderswijk, de Stationsbuurt, de Rivierenbuurt en delen van het Oude Centrum. Circa 80% van de bewoners zijn allochtonen. Turkse Hagenaars zijn de grootste bevolkingsgroep, gevolgd door Surinamers. Veel politieaandacht gaat uit naar de twee prostitutiestraten die gebruikers en dealers van verdovende middelen aantrekken. Incidenten met ‘zinloos geweld’ worden zeer serieus opgepakt.

* Drugs gerelateerd overlast

Panden waar drugs worden gebruikt en/of verhandeld kunnen grote overlast opleveren voor de omgeving (af en aan rijden van klanten; nachtelijk bezoek, ruzies tussen gebruikers/dealers enz.). Bij voortdurende overlast grijpt de politie in en wordt tevens gepoogd de panden te sluiten op last van het

gemeentebestuur.

* Jongerenoverlast op de pleinen

Groepen rondhangende jongeren verpesten de sfeer op een aantal pleinen. Ze houden geen rekening met anderen. De mate van overlast varieert van luidruchtigheid, baldadigheid en intimidatie tot vernieling, criminaliteit en gebruik en handel in drugs.

* Straatroven

Bezoekers van prostitutiestraten en drugsgebruikers worden relatief vaak slachtoffer van straatroven. Ze zijn een 'gemakkelijk' slachtoffer omdat ze niet snel aangifte doen. Drugsgebruikers beroven elkaar, waarbij het vaak om kleine geldbedragen of waardevolle voorwerpen gaat. Daders van straatroven maken in toenemende mate gebruik van scooters en bromfietsen. In 1998 deden 11 slachtoffers aangifte van een straatroof met behulp van een scooter; in 1999 waren dat er 161 en in 2000 al 188.

5.3.4 Bureau Karnebeek

Het werkgebied van Bureau Karnebeek aan de Burgemeester Patijnlaan omvat de wijken Archipelbuurt / Willemspark en het Zeeheldenkwartier met in totaal ruim 17.500 inwoners.

* Ambassades en horeca

In Archipelbuurt / Willemspark zijn veel ambassades, consulaten, buitenlandse vestigingen en ook het Vredespaleis. Politie-inzet is veelvuldig nodig bij demonstraties, manifestaties, recepties en als verscherpte veiligheidsmaatregelen van kracht zijn.

Een grote supermarkt aan de Elandstraat vraagt veel aandacht van de politie. Uit de wijde omtrek komen Hagenaars hier hun boodschappen doen met de auto, wat leidt tot grote verkeersdruk op de Elandstraat.

Het werkgebied telt 140 horecavestigingen waarvan 10 coffeeshops. Een aantal cafés en coffeeshops zorgt in de avond en 's nachts voor overlast voor buurtbewoners. Honderden jongeren bezoeken in het weekend discotheek De Tempel aan het Prins Hendrikplein.

Een aantal zeer drukke verkeerswegen doorkruist het werkgebied. Vooral in de spits verloopt de doorstroming moeizaam en ook in de zomer als toeristen en dagjesmensen massaal richting Scheveningen trekken.

* Straat- en tasjesroof

Bij de opsporing van daders van straat- en tasjesroof werken de vier politiebureaus in het stadsdeel Centrum nauw samen. Bureau Karnebeek levert personeel dat opereert vanuit Bureau Jan Hendrikstraat en onderzoek doet naar daders van straat- en tasjesroven.

* Mishandelingen en bedreigingen

Mishandelingen en bedreigingen (buiten de huiselijke kring) doen zich vooral voor in het weekend bij cafés en andere horecagelegenheden. De politie houdt extra controles op tijdstippen dat de horeca de deuren sluit. Hier gaat een preventieve werking vanuit.

* Vermogenscriminaliteit

Inbraken en diefstallen uit woningen, bedrijfspanden en auto's maken meer dan 60% uit van de vermogenscriminaliteit.

*

Jeugdcriminaliteit

Bureau Karnebeek geeft prioriteit aan criminaliteit en overlast door jongeren. Hoe eerder jongeren op hun gedrag worden aangesproken, hoe groter de kans dat hun grensoverschrijdend gedrag beperkt blijft. Als ze tot hun 15e/16e jaar hun gang kunnen gaan, wordt het veel moeilijker nog corrigerend op te treden. De politie moet de betreffende jongeren goed leren kennen. Ze moeten op hun beurt weten dat ze bekend zijn. Persoonlijk contact maakt het mogelijk een vertrouwensband op te bouwen en de jongeren te motiveren om op een meer opbouwende manier aan hun toekomst te gaan werken.

5.4. Woningvoorraad en Woningmarktontwikkeling

Het stadsdeel Centrum kent een hoge verhuisfrequentie. Velen vestigen zich hier en tegelijkertijd vertrekken velen jaarlijks naar elders. Dit geldt nagenoeg voor alle wijken binnen het stadsdeel, behalve voor de Archipelbuurt waar de verhuismobiliteit juist lager is dan gemiddeld in Den Haag. Ook de woningvoorraad kent een grote dynamiek. Het aantal woningen is sinds 1992 met bijna 12% toegenomen tot bijna 45.000 in 2001. Het gaat om een toename met 4.647 woningen. Den Haag kreeg er in die periode in totaal 13.870 woningen bij. Het stadsdeel Centrum nam hiervan maar liefst 34% voor zijn rekening. Voor een deel laat zich dit hoge aantal verklaren door enkele grote bouwprojecten zoals de nieuwbouw op het Groothandelsmarktterrein (ruim 800 woningen), de vernieuwing van de Vaillantlaan en het appartementencomplex van architect Charles Vandenhove aan het Zieken.

In stadsdeel Centrum staan weinig koopwoningen. De meeste woningen zijn in handen van corporaties of particuliere verhuurders. In de sociale sector liggen de huurprijzen iets lager dan het stedelijk gemiddelde. De prijs van verkochte woningen ligt daarentegen iets boven het stedelijk gemiddelde. Ook stijgen de prijzen boven gemiddeld, terwijl het wel relatief langer duurt voor een woning verkocht is dan gemiddeld in Den Haag.

Veel starters en doorstromers vinden een sociale huurwoning in het Centrum, omdat zij hier relatief snel in aanmerking komen voor een huurwoning. Ruim 32% van de huishoudens ontvangt huursubsidie. Van alle bewoners in Den Haag die huursubsidie ontvangen, woont ruim 33% in het Centrum.

5.4.1 Investeringsgebieden Den Haag

De gemeente onderscheidt in de nota *De Kracht van Den Haag* (1999) drie typen investeringsgebieden. Deze indeling is bepalend voor de prioriteiten bij investeringen in de herstructurering van wijken en de stedelijke vernieuwing. De gebiedsindeling stoelt op een uitgebreide analyse van de woningmarktpositie en de ontwikkelingsrichting van kwetsbare Haagse wijken. Indicatoren daarbij zijn onder meer de kracht/zwakte van de woningen op de woningmarkt, de mate van achterstanden, problemen rond leefbaarheid & veiligheid en de marktpotentie.

Den Haag onderscheidt drie soorten investeringsgebieden:

- centrale vernieuwingsgebieden,
- pioniersgebieden,
- beheergebieden.

De herstructurering concentreert zich in de *centrale vernieuwingsgebieden* en de *pioniersgebieden*. In totaal betreft het elf wijken met grote sociaal-economische achterstanden en veel incurante woningen van minder dan 60m² woonoppervlak.

Deze woningen zijn niet meer van deze tijd gezien de geringe oppervlakte, het beperkte wooncomfort en de bouwtechnische gebreken. In veel gevallen is sloop onvermijdelijk. Het samenvoegen van woningen kan ook een optie zijn. In deze wijken zijn in ieder geval forse ingrepen in de woningvoorraad nodig. De omvang en aard van de opgave, maar ook de daarop afgestemde investeringsstrategie verschillen per wijk.

- In alle elf wijken is de bestaande woningvoorraad zeer eenzijdig: voornamelijk kleine appartementen in de huursector. Koopwoningen en eengezinswoningen zijn er schaars. Herstructurering biedt de mogelijkheid om dit type woningen toe te voegen.

- In het stadsdeel Centrum valt Transvaal onder de Centrale Vernieuwingsgebieden. De Stationsbuurt behoort tot de Pioniersgebieden en de rest van de wijken tot de Beheergebieden. In De Schilderswijk is de woningvoorraad al grotendeels vernieuwd. Deze wijk valt dan ook onder de beheergebieden.

8. Pioniersgebieden

9. Laak, **Stationsbuurt**, **randen Schilderswijk**, Regentesse, Valkenbos en Rustenburg/Oostbroek

De opgave bestaat hier uit een opwaardering van de bestaande woningvoorraad en dan vooral de voorraad incurante woningen (een kleine 7.000 in heel Den Haag). Dit gebeurt in deze gebieden vooral door samenvoeging van appartementen en in mindere mate door sloop/nieuwbouw. De keuze voor deze strategie heeft te maken met de stedenbouwkundige structuur, de complexe eigendomsverhoudingen (veel versnipperd bezit) en het nog aanwezige marktpotentieel van de bestaande voorraad.

Een belangrijk instrument is het AVV-beleid: woningen *aankopen*, vervolgens *verbeteren* en dan *tijdelijk verhuren* of *verkopen*. De woning kan tijdelijk worden verhuurd in afwachting van het vrijkomen van een onder- of bovengelegen woning. Als deze eveneens wordt verworven, kunnen beide woningen worden samengevoegd. Van twee kleine woningen wordt dan één grote woning met tuin gemaakt. In wijkplannen wordt dit beleid nader uitgewerkt. Over de wijk Stationsbuurt staat in de gebiedsgerichte uitwerking van *De Kracht van Den Haag*:

In potentie is dit een aantrekkelijk gebied voor centraal stedelijk georiënteerde kleine huishoudens; het wordt het Quartier Latin van Den Haag, dat wil zeggen een levendig centrum-stedelijk milieu met nadruk op kleinschaligheid, menging van werken en wonen, pionierende activiteiten, uitgaansvoorzieningen en een gedifferentieerd woonpubliek. Om dit hoge ambitieniveau te bereiken, behoeven kleinschalige (post)moderne architectuur, eigentijds grachtenmilieu (grote appartementen in panden met uitstraling of moderne patriciërswohnungen), studentenwoningen, aansluiting Hoog Hage en versterking oostwest lijnen (vooral de as centrum station HS) extra aandacht.

In de Stationsbuurt staan ruim 1.250 kleine woningen in de meergezinssector. Ter stimulering van het startersmilieu in deze wijk kunnen deze woningen aan een vraag voldoen van de centraal stedelijk georiënteerde kleine huishoudens. In tegenstelling tot dergelijke woningen in de andere centrale vernieuwings- en pionierswijken hebben ze voldoende toekomstwaarde. Alleen de woningen uit dat segment die daar niet aan voldoen komen voor herstructurering in aanmerking. Om de beoogde gebiedstransformatie te bewerkstelligen is het noodzakelijk vooraf in overleg tussen gemeenten, investeerders en bewoners een duidelijk toekomstbeeld te schetsen, inclusief de voorwaarden en (financiële) bijdragen die horen bij de beoogde investeringen

1. Centrale Vernieuwingsgebieden

Den Haag Zuidwest, **Transvaal**, Spoorwijk en Duindorp

Deze gebieden kenmerken zich door een combinatie van een grote hoeveelheid incurante woningen en geringe mogelijkheden om deze woningen op te waarderen. Het betreft in totaal ruim 13.000 woningen. De transformatieopgave bestaat voornamelijk uit sloop/nieuwbouw en in beperkte mate uit het samenvoegen van appartementen. De nieuwbouw gebeurt vrijwel uitsluitend in de middeldure en dure prijscategorieën. De gemeente moet het voortouw nemen om de vernieuwing op gang te brengen en het proces te sturen. Binnen de kaders die de gemeente uitstippelt, nemen woningcorporaties en marktpartijen de herontwikkeling van locaties ter hand. Verdere uitwerking per gebied vindt

plaats in wijkplannen.

Over de wijk Transvaal staat in de gebiedsgerichte uitwerking van de nota *De Kracht van Den Haag*:

De vernieuwing van deze wijken moet hun positie in de stad versterken en hun imago verbeteren. Daarbij moet hun goede ligging tussen stadscentrum en stadsrand aanknopingspunt zijn. Het nieuwbouwprogramma moet een stedelijke allure uitademen; grondgebonden stadswoningen in de vervangende nieuwbouw en, in mindere mate, ruime gestapelde woningtypen. Functiemenging langs de assen moet bewaakt dan wel bevorderd worden. Het zijn de gebieden waar met hoogwaardige architectuur en het flink oppoetsen van de huidige situatie de kwaliteit van het meer intieme stedelijk wonen in Den Haag gestalte krijgt.

Voor de incurante (corporatie)voorraad ligt sloop/nieuwbouw voor de hand. In deze wijken staan respectievelijk circa 1.000 (Spoorwijk) en 1.500 (Transvaal) kleine woningen in de meergezinssector. Voor wat betreft de terug te bouwen woningen moet worden gedacht aan grondgebonden stadswoningen en op bepaalde strategische plekken ook grote appartementen. Een belangrijke taakstelling bij dergelijke projecten is het bouwen in voornamelijk hogere prijscategorieën.

1. **Beheergebieden** de overige wijken

De gemeente concentreert zich in deze gebieden op een goed beheer van de openbare ruimte en op het faciliteren en accommoderen van marktontwikkelingen. Een belangrijk instrument is tevens een stringente kwaliteitscontrole op de bouwkundige staat en het gebruik van woningen (zoals illegale kamerverhuur tegengaan). Eigenaren die hun onderhoudsplicht verzaken, krijgen een aanschrijving. Marktpartijen nemen zelf het initiatief voor nieuwe ontwikkelingen en herontwikkelingen van locaties. De gemeente stelt de randvoorwaarden vast. In de beheergebieden staan zo'n 16.000 kleine meergezinswoningen. In de centrumwijken koestert de gemeente deze woningen. Ze zijn belangrijk voor starters en vormen een strategische voorraad voor de lagere inkomens. De gemeente waakt ervoor dat de wijken met een sterkere woningmarktpositie toegankelijk blijven voor lagere inkomens.

Over de **Schilderswijk**, **Zeeheldenkwartier** en **Archipel / Willemspark** staat in de nota de *Kracht van Den Haag*:

Schilderwijk

De Schilderswijk moet worden versterkt als een echte gemengde, multiculturele stadswijk met ook woonmogelijkheden voor doorstarters. Op termijn ontwikkelt het gebied zich tot centraal stedelijk milieu, te beginnen met de randen. De transformatiemogelijkheden in grote delen van de woningvoorraad in deze wijk zijn in het licht van het recente vernieuwingsproces en de kenmerken van de bebouwing beperkt of vrijwel onmogelijk. Echter, nog altijd staan er 1.800 incurante woningen (ruim 15% van de woningvoorraad) in deze wijk. De aandacht van gemeentewege zal vooral moeten uitgaan naar programma's op sociaal-cultureel terrein en naar het beheer van de openbare ruimte (narooiprogramma). Grenzend aan het stadscentrum kunnen de randen van de wijk meer dan nu het geval is aansluiten op de woningmarktpositie van het centrum. In

die wijkranden, grenzend aan pioniersgebieden moet de markt op weg worden geholpen, op dezelfde manier als in die pioniersgebieden. Voor de overige delen van de wijk geldt dat waar transformaties nog mogelijk zijn, ze gericht worden op de ontwikkeling van koopwoningen of gecontroleerde verkoop van courante huurwoningen (in vormen van maatschappelijk gebonden eigendom) dan wel op het bieden van ruimte aan kleinschalige bedrijvigheid. Over het bewerkstelligen van deze programmapunten zullen afspraken moeten worden gemaakt met de corporaties.

De woningmarktpositie van de buurten binnen de grachtengordel is in potentie goed. Doorgaan op de ingeslagen weg en de potentie verder uitbouwen is het devies. De toenemende populariteit van centraal stedelijke woonmilieus onder zowel jonge studerende en werkende starters als goed verdienende één- en tweepersoonshuishoudens en vitale ouderen is hiervoor een goed fundament. De voor stedelijke levendigheid essentiële toevoeging van de woonfunctie zal zich dan ook op deze groepen richten. Dit betekent naast kleine, goedkope appartementen ook het realiseren van voldoende woningen van kwaliteit (grote lofts, stadswoningen aan de gracht, wooncomplexen met uitstraling.

Zeeheldenkwartier en Willemspark:

Voor het Zeeheldenkwartier en Willemspark ligt een vrij autonome ontwikkeling van uitstraling van het centrumstedelijke woon- en leefmilieu in het verschiet. De markt kan hier een groot deel van het werk zelf doen. De overheid accommodeert vooral: bijvoorbeeld door het toestaan van functiewijziging en via deregulering. Verdergaande versterking van het (modern) grachtenmilieu verdient ook hier extra aandacht.

In het stadsdeel Centrum zijn de volgende wijkplannen in uitvoering of in ontwikkeling:

- wijkplan Transvaal: in voorbereiding;
- wijkplan Stationsbuurt/Oranjeplein: nagenoeg gereed om vastgesteld te worden door de gemeenteraad.

5.5 Welzijn in de Schilderswijk

5.5.1. Kinderen (0 - 6 jaar)

De Schilderswijk heeft een jonge bevolking. In de wijk wonen tweemaal zoveel jongeren dan gemiddeld in Den Haag.

Ruim de helft van de 2 tot 4 jarigen in de Schilderswijk gaat naar een peuterspeelzaal (circa 500 kinderen).

Uit de OCW-monitor 2001 blijkt dat 70% van de ouders behoefte heeft aan steun en advies bij de opvoeding van hun kinderen.

5.5.2 Jeugdigen (7 - 12 jaar)

Gemiddeld 500 kinderen nemen wekelijks deel aan creatieve en recreatieve programma's in accommodaties van de Welzijnsorganisatie Schilderswijk. Nog eens ruim 100 kinderen doen mee aan buitenactiviteiten op pleinen. Soms domineert een groep jongeren een bepaald plein waardoor andere gebruikers nauwelijks meer aan bod komen. Ze eigenen zich de ruimte toe en tolereren geen andere groepen. Het project *Pleinaanpak* is opgezet om de situatie op de pleinen te normaliseren. Jongeren kunnen deelnemen aan georganiseerde sport- en spelactiviteiten.

Wekelijks maken ook honderden kinderen gebruik van het aanbod van de buurthuizen De Mussen en Sam Sam.

* Sport (7 tot 12 jaar)

Het accent bij de sportstimulering ligt op de jeugd. Getracht wordt jongeren enthousiast te maken voor het sporten bij een vereniging. In stadsdeel Centrum neemt het lidmaatschap van sportverenigingen toe onder jongens uit de groepen 5 tot en met 8 van het basisonderwijs. Meisjes blijven achter. Ondanks de lichte toename ligt de sportdeelname nog altijd veel lager dan in andere stadsdelen.

5.5.3 Jongeren (13 - 20 jaar)

Circa 1.500 jongeren in de Schilderswijk nemen regelmatig deel aan activiteiten van het welzijnswerk (in accommodaties of in de open lucht). In de zomermaanden ligt de deelname beduidend lager. Veel allochtone kinderen brengen de zomervakantie door met hun ouders in het land van herkomst.

De deelname van meisjes aan recreatieve activiteiten blijft achter en heeft extra stimulans. Binnen het aanbod ligt een sterk accent op laagdrempelige, sportieve activiteiten. Daar is veel vraag naar onder jongeren.

* Onderwijs (13 tot 20 jaar)

Het merendeel van de leerlingen uit de Schilderswijk volgt een VMBO-opleiding. Het Johan de Witt College constateert dat veel leerlingen de school binnenkomen met taalachterstanden en sociaal-emotionele achterstanden. Het aantal leerlingen met gedragsproblemen neemt toe. Al deze factoren belemmeren een succesvolle schoolcarrière.

* Sport (13 tot 20 jaar)

De georganiseerde sportbeoefening ligt in de Schilderswijk ver onder het landelijk gemiddelde. Wel is de laatste tijd een lichte groei te constateren van het aantal leden van sportverenigingen. De Schilderswijk heeft geen uitgebreide sportinfrastructuur (weinig sportzalen en speelvelden). Bovendien ontbreekt bij veel allochtone groepen een sporttraditie. Maar ook de kosten van het lidmaatschap en de kleding en attributen kunnen een rol spelen. Allochtonen die lid zijn van een vereniging, hebben niet zo snel de neiging om zich in te zetten als vrijwilliger; hooguit voor een vereniging van de eigen signatuur.

Jongeren maken maar beperkt gebruik van (binnensport)voorzieningen. Het tarief ligt nogal hoog in relatie tot het lage inkomen van jongeren. Bovendien geven jongeren hun geld liever aan andere zaken uit.

5.5.4 Volwassenen (21 - 55 jaar)

* Deelname aan welzijnsactiviteiten

Bijna de helft van de Schilderswijkers is tussen 21 en 55 jaar oud. De welzijnsvoorzieningen bieden een programma dat voor iedere Schilderswijker toegankelijk is. Migrantenorganisaties geven te kennen dat het aanbod niet altijd strookt met hun specifieke vragen, wensen en behoeften. Bij laagdrempelige activiteiten (zoals sportieve beweging) blijkt de deelname van allochtonen groter naarmate het aanbod meer rekening houdt met hun culturele achtergrond.

* Werkloosheid, opleiding en inkomen

In de Schilderswijk is een hoog percentage van de beroepsbevolking werkloos of ontvangt een WAO-uitkering. Velen hebben weinig kansen op de arbeidsmarkt, omdat ze laag geschoold zijn, nauwelijks werkervaring hebben en veelal de Nederlandse taal onvoldoende beheersen. Als de reguliere arbeidsmarkt voorlopig onbereikbaar is, kan een gesubsidieerde baan een waardevol alternatief zijn. Veel Schilderswijkers hebben een ID- of WIW-baan als straattoezichthouder, spelbegeleider, groepshulp of klassenassistent. Ze leveren met elkaar een flinke bijdrage aan het verbeteren en op peil houden van het woon- en leefklimaat in de wijk.

5.5.5 Ouderen (56 jaar en ouder)

Het aantal ouderen in de Schilderswijk ligt ver onder het Haagse gemiddelde. Zo is slechts 4.4% van de bewoners tussen 65 en 79 jaar, terwijl het stedelijk gemiddelde op 11% ligt.

* Deelname aan voorzieningen

Vierhonderd van de 1.822 ouderen boven de 65 jaar wonen in een verzorgings- of verpleeghuis. Ruim 1.400 ouderen wonen zelfstandig. Van hen is 60% van de mannen en ruim 80% van de vrouwen alleenstaand. Veel ouderen hebben een laag inkomen. Ze nemen daarom veelal niet deel aan activiteiten of voorzieningen die geld kosten. Zelfstandig wonende ouderen geven te kennen behoefte te hebben aan noodhulp in de avond en in het weekeinde.

* Gezondheid

Veel ouderen in de Schilderswijk hebben een slechte gezondheid. De gemiddelde levensverwachting is beduidend lager dan het nationaal gemiddelde. Dit heeft onder meer te maken met een zwaar arbeidsverleden, te weinig bewegen, veel roken, ziekte en een eenzijdig voedingspatroon.

* Inkomen

Het grootste deel van de Schilderswijkse ouderen ontvangt vanaf 65 jaar uitsluitend een AOW-uitkering. Slechts weinigen hebben een klein aanvullend pensioen.

* Woonsituatie

In de wijk zijn enkele verzorgingshuizen, één verpleeghuis en enkele complexen met ouderenwoningen. Verder kent de wijk groepswoonprojecten voor Chinese, Surinaamse, Arubaanse en Antilliaanse ouderen. In deze woonvorm neemt de interne vergrijzing toe. Naarmate de bewoners ouder worden, groeit de behoefte aan zorg en begeleiding. **5.6 Welzijn in de overige wijken**

In sociaal-economisch opzicht kent het stadsdeel Centrum zeer uiteenlopende wijken. In Transvaal en de Schilderswijk is het gemiddeld inkomen laag en hebben de bewoners vaak te kampen met een opeenstapeling aan achterstanden en problemen. De Stationsbuurt, Rivierenbuurt, het Oude Centrum en Zeeheldenkwartier hebben een meer evenwichtige bevolkingsopbouw, hoewel ook hier veel bewoners in een achterstandssituatie verkeren. De Archipelbuurt en Willemspark scoren op veel terreinen bovengemiddeld goed.

5.6.1 De welzijnsaccomodaties

In het stadsdeel Centrum (zonder de Schilderswijk) zijn de volgende voorzieningen op het gebied van welzijn, sport, onderwijs en zorg.

- vijf wijk- en dienstencentra:
de Kronkel, de Sprong, het Klokhuis, de Heldenhoek en Transvaal;
- negen club- en buurthuizen:
Boerenplein, Jeugdhaven, Loods, CO4, Bario, Boskant, D3, 't Anker en Parade;
- groot aantal kinderopvangcentra en centra voor naschoolse opvang;
- vier Haagse Hopjes:
Kaapseplein, Wijkpark Transvaal, Joubertplantsoen en Deltaplantsoen,
- vijftien basisscholen;
- sporthal Transvaal en veel gymzalen bij scholen;
- twee zorgcentra voor ouderen:
Transvaal en Rivierenbuurt;
- opvang Drugsverslaafden:
Drugpunt, Sterhuis en casemanagement;
- opvang dak- en thuislozen:
Kesslerstichting en Leger des Heils.

6. Definities en begripsomschrijvingen

6.1. Etniciteit (tabel 4.1.2.)

Bevolking naar etniciteitsgroep:

Aantal personen naar etniciteitsgroep volgens de landelijke definitie van 1993, samengevat in de publicatie "Identificatie en registratie van etnische herkomst; een handleiding voor registratie en beleid", VNG, 1993. De vaststelling van etniciteit vindt plaats op basis van drie criteria: het geboorteland van de persoon, van de moeder en van de vader.

6.2. Verhuismobiliteit (tabel 4.2.1.)

Vestiging totaal:

Aantal personen dat verhuisd is van elders naar het betreffende stadsdeel/wijk en het aantal personen dat binnen het stadsdeel/wijk verhuisd is.

Vertrek totaal:

Aantal personen dat verhuisd is vanuit het betreffende stadsdeel/wijk naar elders en het aantal personen dat binnen de stadsdeel/wijk verhuisd is.

saldo vestiging/vertrek:

Aantal personen dat verhuisd is van elders naar het betreffende stadsdeel/wijk (inclusief binnenverhuizing), minus het aantal personen dat verhuisd is uit het betreffende stadsdeel/wijk naar elders (inclusief binnenverhuizing).

Verhuismobiliteit:

Aandeel personen dat verhuisd is uit het betreffende stadsdeel/wijk naar elders toe en het aantal personen dat binnen het stadsdeel/wijk verhuisd is (vertrek totaal), op het totaal aantal bewoners van het betreffende stadsdeel/wijk.

6.3. Inkomen en werkloosheid per wijk (tabel 4.2.2.)

Besteedbaar inkomen:

Bruto inkomen minus de premies sociale zekerheid en andere betaalde overdrachten en de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting.

Potentiele beroepsbevolking:

De bevolking van 15 tot en met 64 jaar op peildatum 1 januari

niet-werkende werkzoekenden:

Bij het RBA ingeschreven werkzoekenden die niet of minder dan 12 uur per week werken, inclusief zij die werkzaam zijn op een bijzondere arbeidsplaats.

Particuliere huishoudens:

Een of meer personen die alleen of samen in een woonruimte gehuisvest zijn en zelf in hun dagelijkse levensbehoeften voorzien.

6.4. Aantal uitkeringsgerechtigden (tabel 4.2.5.)

Wvg = Wet voorzieningen gehandicapten
Abw = Algemene Bijstandswet

loaw = Inkomensvoorziening oudere en/of arbeidsongeschikte werkloze werknemers
loaz = Inkomensvoorziening oudere en/of arbeidsongeschikte zelfstandigen
Wik = Wet inkomensvoorziening kunstenaars

6.5. Objectieve veiligheid (tabel 4.4)

De objectieve veiligheid heeft betrekking op feitelijke gegevens over geregistreerde criminaliteit. Het gaat over delicten waarvan burgers officieel aangifte hebben gedaan bij de politie.

De Haagse politie onderscheidt vervolgens een zevental 'prioritaire delicten' waaraan zij bijzondere aandacht besteedt. De prioritaire delicten zijn:

- < diefstal uit woning
  - < diefstal uit auto
  - < mishandeling
  - < bedreiging
- < beroving op straat
  - < overvallen
- < misdrijven tegen het leven.

Per stadsdeel is nagegaan hoe het verloop van de aangifte van prioritaire delicten (gepleegd in dat stadsdeel) is in de laatste drie jaar. Voor zover er per stadsdeel meer dan één politiebureau is, zijn de gegevens van deze bureaus samengevoegd tot een stadsdeeltotaal

Alle tabellen per stadsdeel en wijk zijn op dezelfde wijze opgebouwd. Per jaar worden de absolute aantallen per delict weergegeven en de percentages per jaar. In de laatste kolom is per delict het aantal van 2000 uitgedrukt in een percentage van 1998.

6.6. Woningvoorraad, 1992-2001 (tabel 4.6.1)

Woningvoorraad:

Aantal woningen per 1 januari volgens het CBS. Het uitgangspunt van deze telling is de integrale volkstelling annex woningtelling 1971. Door middel van de jaarlijkse woningvoorraadmutaties, die door alle gemeenten jaarlijks bij het CBS worden gemeld, is de voorraad voor de periode na 1971 berekend. Door definitie verschillen en woningsplitsingen in de bestaande voorraad zijn in de loop der jaren afwijkingen ontstaan. In 1992 heeft het CBS de woningvoorraad herzien (zgn. administratie woningtelling 1992). Door middel van binnen de gemeente Den Haag bekend zijnde woningvoorraadmutaties is door DSO de (herziene) woningvoorraad voor de periode na 1992 berekend.

6.7. Eigendoms categorieën, 2001 (tabel 4.6.2)

Woningvoorraad (OZB):

Aantal woningen volgens de **Onroerend Zaakbelasting 2001**. De hier gepresenteerde woningvoorraad wijkt door definitie verschillen af van de (herziene) CBS woningvoorraad. Deze gegevens moeten dan ook alleen gebruikt worden bij de bepaling van de eigendomsverhouding van de woningen naar de verschillende geografische indelingen.

Eigendomsverhouding (OZB):

Aantal woningen naar eigendomsverhouding:
Eigenaar-bewoner: als het eigendom van de woning en de gebruiker van deze

woning dezelfde persoon is en op de peildatum 1/1/2001 op het adres staan ingescheven.
Toegelaten instelling: de toegelaten instellingen zijn vastgelegd door VROM volgens het besluit beheer sociale huursector.
De volgende toegelaten instellingen hebben bezit in Den Haag:

-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-
-

Particuliere huur: Alle woningen waarvan het eigendom een andere persoon is dan de gebruiker op de peildatum 1/1/2001
Eigendom nog niet bepaald: Op de peildatum 1/1/2001 was het eigendom nog niet eenduidig vast te stellen (veelal nog in procedure) .

6.8. Koopprijsontwikkeling (tabel 4.6.3)

Aantal verkochte woningen:

Alle verkochte bestaande woningen met een normale marktprijs, vrij te aanvaarden woningen.

Gemiddelde verkoopprijs:

Gemiddelde verkoopprijs bestaande woningen met een normale marktprijs, vrij te aanvaarden woningen.

Gemiddelde looptijd:

Gemiddelde tijd (in dagen) dat een bestaande, vrij te aanvaarden woning bij de NVM te koop staat.

M²-prijs:

Gemiddelde verkoopprijs verkochte woningen gedeeld door het bruto vloeroppervlak van de verkochte woningen.

6.9. Verhuringen (tabellen 4.6.5 tot en met 4.6.5.3)

Reacties:

Het totaal aantal reacties gedeeld door het aantal woningadvertenties.

Advertentie:

Een advertentie waarin één of meerdere woningen (bijvoorbeeld nieuwbouwprojecten) worden aangeboden.

Aanbiedingsgraad:

Het gemiddeld aantal keren dat een woning moet worden aangeboden voordat verhuring

Alge
Beh
Lan
Pat
Sta
Stic
Stic
Stic
Stic
Wo
Wo
Wo

plaatsvindt.

Verhuringen:

Aantal (opnieuw) verhuurde woningen.

Verhuurd tot kwaliteitsgrens:

Aantal verhuurde woningen met huur tot kwaliteitsgrens gulden 2000.
(huur tot 611 gulden (€ 277) voor tijdvak 1/1/2000-30/6/2000 en huur tot 634 gulden (€ 288) voor tijdvak 1/7/2000-31/12/2000).

Verhuurd tot bereikbaarheidsgrens:

Aantal verhuurde woningen met huur vanaf kwaliteitsgrens tot bereikbaarheidsgrens 2000.
(bereikbaarheidsgrens is huur tot 766 gulden (€ 348) voor tijdvak 1/1/2000-30/6/2000 en huur tot 795 gulden (€ 361) voor tijdvak 1/7/2000-31/12/2000).

Verhuurd tot aftoppingsgrens:

Aantal verhuurde woningen met huur vanaf bereikbaarheidsgrens tot aftoppingsgrens 2000. (aftoppingsgrens is een huur tot 874 gulden (€ 397) voor eenpersoonshuishoudens en een huur tot 908 (€ 412) voor meerpersoonshuishoudens voor tijdvak 1/1/2000-30/6/2000 en een huur tot 937 gulden (€ 425) voor eenpersoonshuishoudens en een huur tot 973 (€ 442) voor meerpersoonshuishoudens voor tijdvak 1/7/2000-31/12/2000).

Verhuurd tot huurprijsgrens:

Aantal verhuurde woningen met huur tot huurprijsgrens 2000.
(huurprijsgrens is een huur tot 1107 gulden (€ 502) voor tijdvak 1/1/2000-30/6/2000 en een huur tot 1149 gulden (€ 521) voor tijdvak 1/7/2000-31/12/2000).

Verhuurd boven huurprijsgrens:

Aantal verhuurde woningen boven de huurprijsgrens 2000.

Huurders minima:

Aantal nieuwe huurders met een inkomen tot minima 2000.

Minima inkomensgrenzen voor 2000 zijn:

Eenpersoons huishouden	23.000 gulden (€ 10.437) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 23.800 gulden (€ 10.800)
Meerpersoons huishouden	28.750 gulden (€ 13.046) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 29.900 gulden (€ 13.568)
Eenpersoons 65+ huishouden	23.150 gulden (€ 10.505) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 23.900 gulden (€ 10.845)
Meerpersoons 65+ huishouden	28.700 gulden (€ 13.023) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 29.750 gulden (€ 13.500)

Huurders overige doelgroep:

Aantal nieuwe huurders met een inkomen vanaf minima tot doelgroep inkomen 2000.

Doelgroep inkomensgrenzen voor 2000 zijn:

Eenpersoons huishouden	35.600 gulden (€ 16.155) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 36.400 gulden (€ 16.518)
Meerpersoons huishouden	47.750 gulden (€ 21.668) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 48.800 gulden (€ 22.144)
Eenpersoons 65+ huishouden	31.600 gulden (€ 14.339) tot 30/6/2000 en vanaf 1/7/2000 32.300 gulden (€ 14.657)

Meerpersoons 65+ huishouden 41.250 gulden (± 18.718) tot 30/6/2000 en vanaf
1/7/2000 42.150 gulden (± 19.127)

Huurders niet-doelgroep:

Aantal nieuwe huurders met een inkomen hoger dan het doelgroep inkomen 2000.

Doorstromers:

Aantal nieuwe huurders welke in het aanbodmodel behoren tot de groep doorstromers.
Indien een kandidaat een zelfstandige woonruimte achterlaat behoort hij tot de groep
doorstromers.

Een zelfstandige woonruimte is een huur- of koopwoning met een eigen voordeur en
eigen voorzieningen zoals keuken en sanitair.

Starters:

Aantal nieuwe huurders welke in het aanbodmodel behoren tot de groep starters.
Indien een kandidaat geen zelfstandige woonruimte achterlaat behoort hij tot de groep
starters. Hierbij gaat het dan om een kandidaat die:

- woont bij zijn/haar ouders thuis,
- woont bij iemand in,
- woont op kamers,
- woont in een onzelfstandige eenheid,
- dakloos is,
- na een echtscheiding of het verbreken van een andere samenlevingsvorm dan het
huwelijk op zoek is naar een andere woning.

Een starter is niet per se een alleenstaande, het kan ook gaan om inwonende gezinnen.

Woonduur doorstromers:

Het gemiddeld aantal woonduurjaren op het vorige woonadres van de nieuwe huurders
die behoren tot de groep doorstromers.

Leeftijd starters:

De gemiddelde leeftijd van de nieuwe huurders die behoren tot de groep starters.

6.10. Huursubsidiegebruik (tabel 4.6.6.)

Aantal IHS ontvangers:

Aantal Individuele Huursubsidietoekenningen over het tijdvak 1 juli t/m 30 juni van het
volgend jaar.

6.11. Winkels (tabel 4.7.1.)

B=Bestedingspotentieel: de gemiddelde toonbankbestedingen per persoon per jaar,
totaal of per branchegroep (bijv dagelijkse artikelen)

K=koopkrachtbinding: mate waarin het winkelapparaat de koopkracht uit het
verzorgingsgebied weet te binden (K in % van B)

t= toevloeiing van koopkracht van buiten het verzorgingsgebied

V=vloerproductiviteit: de omzet per m² verkoopvloeroppervlak (normatief: omzet per m²
vvo benodigd voor een rendabele bedrijfsvoering; feitelijk: de op basis van binding en

toevloeiing geschatte omzet per m²)

vvo= winkelverkoopvloeroppervlak, d.w.z. de voor publiek toegankelijke ruimte en etalages

gebonden omzet= B*K

6.12. Bruto woningdichtheid en bruto bevolkingsdichtheid (tabellen 4.7.2. en 4.7.3)

Bruto woningdichtheid:

Woningvoorraad gedeeld door de gemeentelijke landoppervlakte (ha).

Bruto bevolkingsdichtheid:

Aantal inwoners gedeeld door de gemeentelijke landoppervlakte (ha).

6.13. Achterstandsscores (tabel 4.9.)

Toelichting achterstandsscores:

Vanaf 1995 zijn de achterstandsscores vrijwel elk jaar volgens dezelfde methodiek berekend. Achterstandsscores zijn in eerste instantie ontwikkeld voor ondersteuning bij de verdeling van activiteitenbudgetten voor bewonersorganisaties en de verdeling van de uren bewonersondersteuning over de wijken en stadsdelen.

Er zijn vijf basisindicatoren die tezamen de achterstandsscores vormen. Dit zijn:

- Het **gemiddeld besteedbaar inkomen** per buurt, gemeten over personen die 52 weken per jaar een inkomen hebben
- De **SE-factor** die de Dienst OCW berekent op basis van de opleiding en het geboorteland van de ouders van schoolgaande kinderen.
- **Huurpunten**, samengesteld uit tien aspecten van de kwaliteit van de woonomgeving.
  - Percentage **langdurig werklozen**.
  - Percentage **etnisch culturele groepen**.

Per indicator en per wijk wordt de afwijking met het gemiddelde over de gehele stad bepaald.

Plus-scores wijzen op een achterstand.